

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
6-7/2018

BBCON 2018 alebo ako niečo rozbehnúť v strede Slovenska

Festival začínal skromne, ako podotkli aj samotní organizátori. Išlo o nultý ročník, i keď sa Banská Bystrica s podobnou akciou už stretla. Trvalo to dlhých 24 rokov, kým mesto znovu ožilo duchom fantastiky. V začiatkoch je vždy lepšie stavať na vyšperkovanom minimalizmus, než naprávať dych berúce chyby z dôvodu veľkých očí. Kto už o cone niečo počul, pravdepodobne to boli samé pozitíva. Ale prečo? Prečo sa obyčajné dva dni v srdci Slovenska zapísali do pamäte fandomu?

„Mám rada prvé ročníky nových conov, lebo sú také doslova magické. Tým, že BBCon bol v podstate staro-nový, tak som mala pocit, že sa tam mágia zdvojnásobila. Organizátori mali všetko dobre zastrešené, bola s nimi radosť riešiť veci, Lulu sa mi snažila vyjsť čo najviac v ústrety, keďže som ešte v piatok musela ísť do práce, a našla mi taký slot v programe, aby som to stihla. Bolo to naozaj profesionálne zorganizované, nevynechali ani ubytovacie kapacity, ktoré boli blízko conu a na vysokej úrovni. Čo sa týka očakávaní, už podľa programu som vedela, že to bude stáť za to. Jediné, čoho som sa obávala, bolo, že ľudia budú rozutekaní po letných dovolenkách a bude málo účastníkov, no opak bol pravdou. Ešte by som rada dodala, že si cením, ako festival podporuje mesto Banská Bystrica, Bratislava by si v tomto mohla brať príklad, lebo organizovanie conu v našom hlavnom meste je niekedy boj s veternými mlynmi.“

Miroslava „Elendilka“ Klempová

Možno sa to všetko spojilo v jedno. Bohatý a zaujímavý

program, ľudia, miesto. A možno šlo o celkové uchopenie ducha takýchto akcií. Ale ak sa na to pozrieme postupne... zhodnotíte si to aj sami.

Festival navštívili také mená ako Františka Vrbenská, Alexandra Pavelková, Jana Plauchová, Juraj Červenák, Mark E. Pocha či Ondrej Herec. Obsadenie však bolo ešte bohatšie, ale nebolo to iba o menách.

Mohli ste sa vyblázniť na seriálovej a filmovej výprave (Doktor Who, Star Wars, Babylon 5, televízny Temný Rytier, Netflix ošial), dozvedieť sa niečo z vedy a techniky (havária Challengeru či cryptomeny) a samozrejme bola na paškále aj literárna sekcia (fantastické ženy v SR, komiksy, krstý kníh Alternauti od Petra Jelínka a Horiaca ríša od Juraja Červenáka). Sprievodný program taktiež nezaostával, pretože okrem virtuálnej reality, retro a spoločenských hier ste si mohli skúsiť aj pozorovanie oblohy či vychutnať si filmy vesmírnej odysey (2001: Vesmírna odysea, 2010: Druhá vesmírna odysea). Nechýbali ani stánky s knihami, figúrkami a komiksami. Pre (nielen) umelecké duše bola k dispozícii výstava fotografií a obrazov, ktoré vyplňali priestory festivalu.

„Organizátori BBConu všetko zvládli na výbornú; no čo je ešte dôležitejšie, svojím vrúcny prístupom vytvorili skvelú, priateľskú atmosféru, takže po celý čas som pociťoval vnútornú pohodu, ako aj toho správneho „ducha komunity“. Znamenitá akcia!“

Mark E. Pocha (autor)

Pokračovanie na str. 7

OBSAH

BBCON 2018	1	Andrzej Pilipiuk: Vezmi čiernou slepicí	17
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Andrzej Pilipiuk: Conan Destilátor	18
Ondrej Krug odletel k hviezdám	2	S pérákom Evropou	19
Hvězdný bulvár	3	Civilizační šok	21
O matematice, ženách a psích ocasech	8	Soutěž krásy pro vlivné, leč ošklivé	26
Ben H. Winters: Čas se krátí	10	Časem s vědou – červen	27
Ceny ČS fandomu a CKČ za rok 2018	11	V trojúhelníku omylů	28
Povídkové obzory Julie Novákové	12	Časem s vědou – červenec	29
Návrat na Mizeon I. – Na hraně zkázy	13	Příliš měkčí pro vědu	30
Vynálezci zázraků	14	DOGMA	31
František Novotný: Osudový konvoj	15	Marie Terezie	31
Legion Wędrawicz	16	Japonská bohemistika	32

www.vandrovec.net

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Všiml jsem si, že časopisy jako Reflex či Respekt pomáhají svým čtenářům přežít prázdninová vedra povídkovou přílohou, a tak po čase i my zveřejníme povídku, a to jednu o mistru Tlapacioví od Pavla Housera.

Vyšla další kniha povídek o amatérském exorcistovi Jakubu Vandrovci, na straně 16 najdete něco o ní, o autorovi i novém českém nakladateli A. Pilipiuka.

Jirka Grunt recenzuje prostřední díl trilogie Poslední policajt, něco málo prozradí o prvním a natěší vás na ten závěrečný...

Zase se nám nějak nedaří dodržovat soulad s kalendářem, takže výsledky Ceny Karla Čapka přetiskujeme už v tomto Interkomu na straně 11, podrobnou tabulku o umístění všech prací ale najdete až v příštím čísle.

Ani v tomto čísle se bohužel nevyhnete vzpomínce na přátele, kteří nás nedávno opustili, nyní se k nim přidal Ondřej Krug, na této straně o něm píše Alexandra Pavelková.

Zdeněk Rampas

Předplatné

Pokud nechcete ve starších číslech IK hledat, kam poslat 300 Kč předplatného pro platbu z ČR, používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (zadejte jako vnitrostátní převod).

Z. R.

Ondřej Krug odletel k hvězdám. Už navždy

Dnes, 26. júla 2018, svet prišiel o ďalšieho scifistu. Zákernej chorobe podľahol vo veku 65 rokov jeden z najvýznamnejších popularizátorov fantastiky na Slovensku, organizátor a autor Ondřej Krug.

Narodil sa vo Zvolene 25. novembra 1952. Vyštudoval matematiku na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, so špecializáciou na teoretickú kybernetiku, a v tejto oblasti aj pracoval, neskôr začal podnikáť.

Svoju prvú vedecko-fantastickú povídku publikoval v roku 1977. Nasledujúce roky boli jeho poviedky uverejňované v časopisoch (napr. Elektrón, jeho poviedka Strom získala prvé miesto v súťaži organizovanej týmto časopisom), v rôznych zborníkoch a antológiách (Správy z neznámych svetov – 1988, Planéta Zem potrebuje hrdinov – 1990), bol spolueditorom antológie Kočas 1994 – Cesty mlokov, niektoré jeho poviedky boli aj zdramatizované do rozhlasovej podoby. V roku 1991 jeho texty vyšli súborne v poviedkovej zbierke Vesmírny smiech.

V roku 1985 bol jedným zo zakladateľov banskobystrického Klubu priateľov vedy, prognostiky a vedeckej fantastiky – KPVPVF, ktorý organizuje každoročné Vartacony (pred necelými dvoma týždňami klub organizoval obnovený BBcon). Ondřej Krug organizoval Parcon 1994 v Banskej Bystrici a svoju lásku k fantastike preniesol aj na svoje potomstvo.

V 90. rokoch minulého storočia, predtým ako u nás vznikli elektronické kníhkupectvá, založil firmu Krug – predaj SF kníh zásielkovým spôsobom. Vďaka tomu sa mnohí čitatelia sci-fi dostali k žánrovej literatúre, ktorá bola pre nich dovtedy nedostupná.

Fantastika sa prelínala celým Ondřejovým životom. Bol až do konca jej zapáleným fanúšikom a vášnivým diskutérom. Bez jeho aktivít by povedomie o fantastických žánroch na Slovensku bolo omnoho chudobnejšie.

Češť jeho pamiatke.

Alexandra Pavelková

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 6-7/2018 (319)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivo Fencel, Martin Gilar,
Jirka Grunt, Franta Houdek,
Pavel Houser, Denisa „DNA“
Kancířová, Jiří Kelbl, Jára Míkovec,
Alexandra Pavelková,
Eva Popílková, Zdeněk Rampas,
Marie Semíková, Ondřej Šefčík,
Jiřina Vorlová

Fotografie

Richard Klíčnick, Zdeněk Rampas

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt,
Daniela Kovářová, Pavel Kavánek

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 13. 8. 2018

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Každé lidské konání má dva důvody – ten ušlechtilý a ten skutečný.

MUDr. Richard Krahulec

Myslím, že jsme si z pojmu demokracie udělali modlu. Přesvědčeným zastáncem demokracie totiž může být jen ten, kdo nikdy nebyl na domovní schůzi v prádelně.

Petr Pelikán

Demokracie bez většin je stejně frustrující jako utlačování menšin.

Václav Bělohradský

Život v České republice je jako bonboniéra. Ztužený rostlinný tuk, kakaová hmota, barvivo, éčka, umělá dochucovadla. A vyšší cena.

Chrochtadlo

Švýcar si na snídani vydělá za pět minut, Venezuelan za deset hodin.

iDnes

Průzkum veřejného mínění v Německu tvrdí, že polovina obyvatel už nechce Merkelovou. Ta druhá polovina nerozuměla otázce průzkumu, protože neumí německy.

NYX

◆ ◆ ◆

● **25. května** posílá Václav Houf pozvánku na akci, viz strana 32. Michal Příbáň dohledává poslední maličkosti ke Slovníku samizdatu: byla autorka ilustrací Ikarie XB totožná s malíčkou, ilustrátorkou a známou autorkou kreslených vtipů, hojně publikující v mnoha časopisech včetně Díkobrazu Alenou Dostálovou? Zjišťuji, že ano, šlo o matku Longina A. Wdowiaka, a pak zjišťuji, že už jsem to kdysi věděl a pak zapomenul.

● **28. května** píšu do Pevnosti Martinovi Fajkusovi, zda by nebyl zisk titulu Kniha roku dobrou záminkou, aby se alespoň do datečně zavěnovali Hvězdným hrám. Podobně jako XB-1 i v Pevnosti dokázali knihu půl roku ignorovat, přestože recenzní výtisky dostali již na Fénixconu. Říkal jsem si, že jsem možná jen přehlédl, že uveřejnění recenzí je placená služba (mělo by pak cenu jejich recenzní stránky i jen prolistovat?). Ale v červencovém čísle Pevnost chybu napravila, tak to alespoň s ní nebude tak špatné...

Ivan Adamovič shání životopisné údaje o Ladislavu Kubickovi, vítězi Ceny Karla Čapka v roce 1982, asi pro antologii, která by teď měla vyjít v Tokiu. Kdybyste někdo věděl, kdy a kde zemřel, napište do redakce...

● **30. května** se po čase dostanu do malé vily Památníku národního písemnictví na „Slova mají křídla“, přišel jsem asi o deset minut dřív, a byl jsem první, pravděpodobně živelní pohromy, které se Prahy 6 dotkly jen málo, ostatním zabránily přijet, nakonec nás na pět

umělců bylo pět posluchačů a dva moderátoři (Falteisek a Spáčil), přesilovku pak narušily Františka V. a Anička Š, ale oč později přišly, o to dřív odešly, takže jsem s nimi ani nemluvil. Zato jsem si popovídal se Zdeňkem Jarchovským, jehož kniha Deník udavače inspirovala mého spolužáka Honzu Kašpara k napsání Sojúzu na vlastní kůži. Z hostů mi nejzábavnější přišel Boris Pralovský, pamatuju si jeho kresby ještě ze Sorry.

● **3. června** Kristýna poslala obrázky do Vědy, IK už musí ven.

● **4. června** RUR, domluvili jsme se na hrací pondělí za 14 dní, dřív to kvůli vyčerpávajícímu Crweconu nepůjde, koupil jsem si novou Pevnost a XB-1, Vlado nás opět pobavil svou svojískou typografií.

Když jsme odcházeli, pravil Honza Macháček, že tohle bude asi nejdrsnější knihkupectví v Praze, když jsem tázavě pozvedl obočí, přečetl vývěsku: *Knihy od krve mají dvacetiprocentní slevu.*

Večer jsem po půlnoci zanesl korektury do květnového IK a poslal do tisku, snad proto nebude víc chyb než obvykle.

● **5. června** telefon z Ostravy, má ČS Fandom nějaké logo?

● **6. června** se domlouvám s Richardem Podaným na setkání na Crweconu.

● **7. června** kvačím do Jalny pro rekordně rychle vytištěný květnový Interkom, pak pílím do EPOCHY, kde vyzvedávám knihy pro Egona (Zdeňek Pobuda tam samozřejmě nebyl), pak do Čáslavské, kde je nechávám, a zatímco Tom a Filip kmitali před Crweconem, já si popovídal se Štěpánem Kopřivou.

A objevila se také i Irisa (byvší pořadatelka Eroticonů) s chlapečkem. Utíká to, já ji snad naposledy viděl na svatbě své neteře v roce 2015.

Pak jsem se vydal k Regentovi, sešlo se nás méně, odpadla Jiřina a sportovec Pavel Březina, ale zase jsme se slyšeli.

● **9. června** jsem šel spát dost po půlnoci, a tak jsem se na Crwecon dostal až pár minut po druhé. Zasehl jsem do novinky, stanu piva Lobkovic, a tam na pódiu vidím oba Richardy, za kterými jsem přišel. Klíčnicka, jak draží díla komiksových kreslířů, a Podaného, který se ujal administrativy.

Během hodiny vydražili asi za 50 tisíc obrázků a pak jsme měli chvíli na popovídání.

Richard Podaný mi donesl pokračování Sagy a pár dalších komiksů.

Pak jsem se ještě potkal s Honzou Nixem, Slawkem Saczkem, nakoukl do stánku Sequoye, kde otročili Filip, Bě a Hanka, chvíli poseď u crwáckého stolu se Štěpánem Kopřivou a spol. a vydal se domů, kde konečně začalo pršet.

● **11. června** se mi ozval Jarda Olša, jr., neustává ve své čínorodosti a teď shromažďuje knihy jako dar českých fantastů japonské bohyně. Tedy jako obyčejně to vlastně shromažďuju já. V září vyjde antologie české SF v japonštině, viz IK o návštěvě Kiyomi Hirano, on tam pojede na křest a snad prosloví přednášku a doveze dar. Když jsme před lety pořádali podobnou sbírku pro Koreu, spolehli jsme se hlavně na nákup v antikvariátech,

tentokrát jsem obeslal většinu nakladatelství věnujících se (i) fantastice, a většina velmi pozitivně zareagovala, zvláště pak Triton, Argo, Epoque, Albatros. Vlastně si nevzpomínám, proč jsme to tak neudělali i v prvním případě, jestli jsme jako Česko bohatší, nebo naopak bylo tehdy na akci více peněz...

● **14. června** se vydávám k Podaným do Šestajovic pro třesně a komiksy. Zádá namožená na Crweconu to nějak vydržela. Ten den také dostávám od svých informátorů první info o aktivitách Jiřího Hiemera.

● **15. června** probíhá u Hraničkových přednáška o tom, co je v Japonsku jinak, Ivan tam byl s Toshiko celý duben, takže je o čem povídat. Když jsme se rozcáheli, ukázalo se, že ten den nastala asi první letošní velká letní pražská dopravní zácpa, najednou nebylo možné se dostat z Ořechu k metru nebo vůbec do civilizace. Otoč dvakrát vyzkoušel Uber, a když se k nám žádný nemohl dostat, zkusil i taxi AAA, ale i to po čase zavolalo, že stojí ve frontě před nějakými závorami. Na to si Otto našel někde poblíž (pár kilometrů to ale bylo) stojící auto Car Sharingu, původní plán, že jej k němu doveze Ivan, se pak operativně změnil na to, že Ivan nejprve dovezl Ottu a Leu na Barrandov a pak mě do Ruzyně...

● **17. června** s Michaelou vyrážíme do Divadla v Dlouhé na Kantůrkovskou benefici, dorazili jsme trochu dřív, ale kupodivu mnoho známých jsme nepotkali, nejprve Martina Šusta a potom Dalibora Čápa a pak Honzu a Líbu a Hadatiho, toho jsem ale hned nepoznal. O to víc jich ale bylo na pódiu, kde se to znamenitě vydařilo.

● **18. června** došlo na pondělní šipkování u nás, škoda, že Bidlo odpadl, mohl by si povídat s Michaelou od Honzy Liptáka, která zaváděla výrobu piva v Japonsku...

V mailu nacházím dopis od Jirky Hiemera: Martin Šust jej přivedl k myšlence se sejít a pobavit se o představě cen ASFFH, jejich budoucnosti a směřování a případně, kdyby byla ta možnost, i jejich posunutí někam dál.

● **19. července** vychází na FantasyMag článek *Ceny Akademie SFFH za rok 2017: to nejhorší, co můžete zažít na poli prezentace české fantastiky*. Celkem pozdě na to, že při jeho vzniku takřka přesně před měsícem Erika Ena Adamcová velmi pospíchala a nebyl prostor na nějaké upřesnění otázek ani odpovědí. A pak najednou vyjde dva dny před mou

schůzkou s pánem FantasyMagu, život je plný zvláštních náhod. ☺

● **20. června** s Honzou Poláčkem a Mišou Markovou vymýšlíme v kavárně kina Lucerna strategie, jak pro Ladislava Fukse zařídit pamětní desku.

● **21. června** se v Coloseu na I. P. Pavlova scházíme s Jirkou Hiemem, jeho představa fungování Akademie je docela velkorysá, musím s ní seznámit Pagiho za ČS Fandom a Ondřeje Moravu, který se podle svých sil o Akademii stará nyní. Z Colosea se po šesté vydávám na rozlučkového Regenta před Frantovým odjezdem na dánské úžiny.

● **26. června** Daniela křtí knížku Podivných povídek v kavárně knihkupectví Academia. Našel jsem tam Vlada Říšu, Františku Vrbenskou a Pagiho, já si asi špatně poznamenal čas a přišel pozdě. Navíc jsem ve slevách objevil Kočky v burkách a další zajímavosti.

● **27. června** vynechávám „Slova mají křídla“ a jdu na Klub Julese Verna, kde drží přednášku jeho nový předseda Richard Klíčník. Ten se mi pochlubil povídkou ve Forbesu a postěžoval si, že když má přednášku

on, tak je salónek poloprázdný. Nakonec to ale tak nedopadlo, sešlo se nás dost, byť Filip bez děvčat, už se chystají na FF, ale dorazil třeba Vilém Dojiva, je opravdu šikovný, našel mě na největším pražském náměstí, v kavárně Matu, ve sklepě, v uzavřeném salonku... Spolu s ním jsem pak jel do Ruzyně, kde u nás přespal...

Richardova přednáška byla o jeho putování po Indii, vzal jsem si z ní hlavně to, že Češi jsou vlastně buddhisti, byť vulgární větve, a Buddhovo učení si přeložili jako Vysrat se na všechno.

● **28. června** konečně jsem začal pracovat na tomto IK, večer U Regenta, bez Franty, myslíme na něho a jeho posádku, snad tam mají lepší počasí, než rádi u nás.

● **29. června** se dovídáme, že zemřel velíkán moderní SF Harlan Ellison (1934-2018).

● **2. července** čtu s velkou chutí a radostí Jakuba Vandrovce, je výborný i po letech.

● **3. července** mám okolo poledne s Miriam Löwensteinovou schůzku ještě k vydávání Made in Korea, bude i druhý díl, a pak pilím do Arga. Zde se nade mnou (tedy nad mými zády) ustrnul Ri-

chard Klíčník a posal mi knihy pro japonskou bohemistiku autem.

● **4. července** jsem zašel na oběd s Richardem Podaným, vyzkoušeli jsme suši restauraci v Palladiu. Richard si pak šel koupit knihu, kterou má překládat, přišlo mu to jednodušší než nutit nakladatele, aby nutil majitele práv, aby mu ji konečně dodal... Protože jsem pospíchal, tak jsem se sám vydal k východu. Ukázalo se, že dostat se z Palladia ven není vůbec jednoduché. Všechny získaný čas jsem ztratil na schodištích, která nikdy nevedla, kam jsem potřeboval... Vzpomněl jsem si na povídku z šedesátých let o lidech, kteří trvale žijí (hlavně tedy nočním životem) v obchodáku, aniž to prodáváci či kupující vědí (den obvykle trávili jako figuríny ve výlohách). Pravda, tehdy jsme si opravdu velký obchodák neuměli ani představit.

Večer se zase v Coloseu scházím s Pagim a Jiřím Hiemerem ohledně jeho vstupu do Akademie. Pagi si věc ještě promýšlí, tak se sejdem ještě za týden.

Večer v rámci vernovského výročí na ČRo Plus Vlado Ríša, mluvil celkem dobře, pravda, většinou o notoricky známých věcech (buď nové, nebo zajímavé, nikdy oboje najednou).

A když uváděl nějaká čísla, bylo to často až s padesátiprocentní chybou. Snad ho nějaký budoucí ministr nebude citovat v nějaké diplomce (bez uvedení zdroje).

● **6. července** napsal už nevím kdo, ale třeba by ani nebyl rád, kdybych ho uvedl:

Škoda, že česká veřejnost a média jsou líné přemýšlet o historii, symbolech a hodnotách.

Takže další promarněná příležitost využít dnů bez práce k úvaze, proč jsme včera slavili někoho, kdo tu skoro zavedl azbuku a pravoslaví, a dneska zarputilého náboženského extrémistu, který odmítal kompromis na shromáždění předních evropských politiků a intelektuálů, které hledalo celoevropské řešení palčivých problémů; úmyslně eskaloval spor natolik, že způsobil doma násilnosti a odloučení od evropských institucí.

Odpoledne se na pár chvil scházím s Karolinou Francovou a jejím manželem Pavlem, slaví v Praze výročí svatby a dovezla mi knihy pro japonskou bohemistiku.

● **10. července** zajedu s velkým vákem nakoupit do Čáslavské knihy pro japonskou bohemistiku

● **12. července** odpoledne jdu do Divadla v Dlouhé podpisovat smlouvu na už úspěšně proběhlou benefici pro vnučata Honzy Kantůrka a hned jsem v účtárně nechal fakturu na docela pěknou částku. Snad pomůže v prvních měsících...

Pak jsem se vydal k Pagimu (zase mu nefunguje zvonek) a společně jsme vyrazili k Regentovi, kde už na nás čekali Jirka Hiemer a On-

dřej Morava, abychom probrali jeho vstup do organizace Akademie SFFH.

Od šesti následoval běžný čtvrtek u Regenta, z dánských úžín se vrátil Franta Novotný, donesl notebook s pásmem zajímavých fotografií, škoda že později dozazívší se už nevešli na místa, odkud bylo dobře vidět na monitor.

● **13.-14. června** proběhl v Banské Bystrici BBCon (festival fanůšikov sci-fi, fantasy, hororu, filmu, hier a technologií), pokud jsem dobře informován, z Prahy tam jeli Jolana a Honza Tiší. Více na straně 1 tohoto IK.

● **14. července** rozesílám pozvánku na Klímovský večírek ozvláštněný setkáním s Peterem S. Beaglem.

● **15. července** Aleš Koval shání anotace parconských pořadů, které Ríša a Neff, přes nesčetné urgenci (i mých) dodnes nedodali. Ale je z toho cítit, že Parcon bude co chvíli.

● **16. července** šipkování, Bidlo má zedníky a Honza Lipták se vymátl na motorce, takže jen v malém kroužku, navíc to venku vypadalo na déšť, takže jsme jen hodovali, tlachali a nakonec si zahráli Česko.

● **18. července** dopoledne se v Ořechu scházíme u Hraničkových na malém politologickém potlachu, který se protáhl, a domů jsem se dostal, když už byl čas odjezdu na Klímovský večírek s Peterem S. Beaglem, autorem i český vydaných knih Poklidné a tiché místo, Poslední jednorozec a V Kalábrii.

Jak se dalo očekávat, mistr se svou průvodkyní, archetypální olbřímí Američankou (s mečem to prý ale uměla) už seděli u Vilmy a Martina na zahradě a s Julií Novákovou probírali společné sobotní vystoupení na kolorované Ostravě.

Mistr zpočátku vyprávěl o svém životě a jednotlivých knihách, pak dorazil Viktor Janiš a i on už jen poslouchal ☺. Viktor přijel s Danielem, který hrál na tabletu nějakou výchovnou hru o městských odstřelovačích, za každého zastřeleného

Vanda Pokorná, Ivan Adamovič, Tomáš Kučerovský, Jára Míkovec, Mistr
(foto Lucie Lukačovičová)

dostával body, vyznamenání a lepší výstroj, a chlubil se tím, jakého levlu dosáhl jeho otec.

Richard Klíčnick líčil svůj nápad na velký SF román, který by vypadal jako realistický popis našeho světa, ale bystrý čtenář by pochopil, že jde o alternativní vesmír, kde neexistují oříšky, pak dorazila ještě jeho Tereza, Sargo a Jára Mikovcovi, Vanda Pokorná, Lucie Mikolajková, na chvíli i Milada Kuličková, Bára z Poříčian (její malinové tiraminu bylo nepřekonatelné, ale i ostatní dámy donesly své výrobky, což s Vilminou tabulí vytvořilo asi tak 2x tolik jídla, než se dalo sníst).

Doma byl kupodivu i hostitel, ukázal nám originální ručně kovaný KC:D meč, a nakonec dorazil i Ivan Adamovič s Rosičkou. Viz foto s mečem (pořídila Lucie Lukačovičová).

● **19. července** na cukety a meruňky a hru Česko jsme nalákali Mikovce, abychom si dopověděli, co jsme na večírku a v autě na zpáteční cestě nestihli.

V jednom kole Jára zvítězil i nad Sargo, což se mu za celé jejich soužití v žádné hře ještě nepodařilo, odjížděl uspokojen nejméně na dalších patnáct let.

A opět došlo na oříšky, když Jára označil za vrchol pokřtectví balení oříšků do znovuuzavíratelných obalů, cožpak je někdo, kdo je nesní na posezení?

A dověděl jsem se, že Jára recenzoval další díl Velikánů do kapsy, viz strana 29.

● **23. července** jsme se s Michaelou na skok zastavili v Litagu, Martina Knápková má po autonehodě vyztužený krk, naštěstí jen preventivně.

Odpoledne jsem úplně zapomnul na autora hororu Hex, který byl k vidění v Neoluxoru.

Večer se dovídám, že zemřela manželka Karla Jedličky Stánička, čest její památce.

● **24. července** pořádáme pondělní RUR u nás, konečně došlo na šipky, ale přijít mohli jen Filip, Hanka, já s Michaelou a pak dorazila Sargo.

● **26. července** U Regenta pijeme na památku Ondřeje Kruga a Stáničky Jedličkové.

● **3. srpna** se hned po poledni konal velký sraz na nástupišti Leo Expresu, první jsme dorazili já a Michaela, pak Bidlo, a po něm už Ondřej Neff, Vlado Riša, Filip, Bí a Hanka, Daniela Kovářová a Miloš Podpěra. Nebyla to celá pražská reprezentace, deset dalších hrdinů, Edita s dětmi a matkou, František Novotný, Františka Vrbenská, Julie Nováková, Honza Kotouč a Milan Pohli jeli už ráno v 8.10. Jirka Doležal se na cestu vydal autem, protože ji spojil s návštěvou Polska, stejně jako Martin Zhouf, který nechtěl vynechat vernisáž své výstavy v Biloveckém mu-

zeu, autem se trmáceli ještě Roman Průcha a Klímovi, asi nečtou nabídky v Interkomu dost podrobně :-). Jak se dopravil Robert Rameš, Maik a Jelena, netuším, v každém případě se ukázalo, že cesta do Bílovce nebyla ani v těch vedrech příliš náročná.

Jen jsme se ubytovali, byl čas vyrazit na vernisáž výstavy Martina Zhoufa obohacenou obrazy Káji Saudka, Teodora Rotrekla, Jany Komárkové a Stanislava Lubojackého. Zaujala nás jeho kresba Hračky, která vypadala jako ilustrace povídky Chruďošiví jsou borolové.

Zahájení Parconu proběhlo v duchu historického šermu pod laskavým dohledem Ondřeje Neffa. Pak jsme se vydali na přednášku Ivana Adamoviče Projekt Eden, ze kterého jsem musel před závě-

rem utéci, protože jsem ve výstavním sále deklamoval nekončící seznam fanzinů a jejich autorů do roku 1989.

Večer jsem chvilku postál na koncertu Vladivojny, hlas jak zvon, ale dal jsem pak přednost povídání o hororu od autora knihy Černý bod Martina Jirouška.

Po skončení programů v letním kině i na zámku jsme se došli osvěžit do katakomb, kde bývají Bílcony, a pak šli omdlít do naší ubytovny, kde ve vedlejší pokoji spali už Pagi, Dáreček a Miro Páříčka.

● **4. srpna** hlavní den Parconu 2018 pro nás začal snídaní v zámecké restauraci a pak velmi zajímavou přednáškou Daniely Kovářové o nemožnosti právně regulovat všechny otázky života, pak jsem se až do oběda věnoval prezidentským povinnostem a potom jsme s Michaelou zašli na pořad Haniny Veselé, Vilmy a Karoliny Francové Slast z tvorby, kde se hádalo autorství ukázek, které četl Marek Tvrdý.

Od pěti následoval pořad o Ludku Peškovi, kde Ivan Adamovič přednesl text naší přispěvatelky Veroniky Polnické a doplnil jej o své poznatky o životě a díle českého zakladatele Space Artu.

V šest začal malý raut v Bilovecké radnici, kam starosta pozval zahraniční a jiné vzácné hosty. Mám dojem, že kvůli tomu jsem nestihl přednášku Joanny Czaplínské Právo a SF.

Abych stihl pomoci s přípravou večera předávání fandomových cen, vynechal jsem večer, naštěstí raut stačil, a vyrazil jsem se na naši noclehárnu převléknout.

Ceny předávali opět Pagi a Lulu a zvládli to na výtečnou i v omezeném čase, který měli, po jejich show následovalo promítání Divoké planety, které asi kvůli nočnímu klidu muselo skončit do nějakého termínu. A málem bych zapomněl, dostal jsem úžasného Ludvíka za vydání sebraných povídek Františka Novotného Hvězdné hry, foto třeba v příštím IK. Obvyčejně

WWW.BBCON.SK

2018
BBCON

 FESTIVAL FANÁŠIKOV SCI-FI, FANTASY
 HORORU, FILMU, TECHNOLOGII A HIER

13 - 14 JÚLA 2018

FILOZOFICKÁ FAKULTA / BANSKÁ BYSTRICA

 prednášky
 krstý knih
 súťaže, výstavy
 predajné stánky
 hry, hracie konzoly
 párty
 tombola
 občerstvenie

 filmový sci-fi maratón
 na amfiteátri
 2001: Vesmírna odysea
 2010: Druhá vesmírna odysea

 pozorovanie
 nočnej oblohy
 Kráľova Studňa
 Hvezdičárň na Vartovke

Festival sa síce konal len dva dni, ale účastníci si ho mohli užiť tak, že čas bol pre nich relatívny pojem. V piatok aj v sobotu sa po hlavnom programe konala *after party*, na ktorej sa utužili vzťahy nielen pri poháriku, ale aj pri ping pongu a stolnom futbale. Kto mal nezbedné nohy, mohol sa vyjašiť na improvizovanom parkete. Všetky zmysly mali svoj priestor a debaty trvali do neskorých nočných hodín. Pretože kde sa stretnú ľudia z fandomu, tam sa čas ohýba a koniec akcie je zrazu len ďalšou dimenziou.

„Ak by sme to mali zhrnúť, BBcon 2018 bol najmä o úžasnej atmosfére, príjemných stretnutiach a dlhých debatách, o zábave, pohode, oddychu, spoluprákach, výborných prednáškach...“

Eva Piarová (Multiverzum)

bych zdůraznil zásluhu autora, ale kniha už dostala cenu Akademie, nebo ilustrátora Milana Fibigera, ale obálka vyhrála v anketě Aeronautilus, takže ten Ludvík je jen můj :-)

● **5. srpna** se na zámku loučíme s odjíždějícími a zjišťujeme, kolik parcosko-bíloveckých vymožeností jsme propásli, pivní stan nebo Hospodu Hana Sola například, po obědě dáme s Michaelou vycházku k místnímu rybníku (letos samozřejmě vypuštěnému :-)) a pak jedeme s Pavlem a Davem na návštěvu Raduně a Hradce nad Moravicí. Vyjeli jsme později, protože Pavel byl s jednotkou StarTruperů v dětské nemocnici v Ostravě, zpestřit horký pobyt nemocným dětem. Děti se s imperiálními vojáky a dalšími oblodkami rády fotily, ale máme tu GDPR, takže to účinkující asi umožnili jen těm, kterým zákonný zástupce podepsal svolení, ostatní si asi mohli prokousnout žíly.

● **6. srpna** pořádáme s Pavlem Poláčkem jako průvodcem velkou cestu do Vítkovic, Dave Lally byl nadšen, hned se pokusil sbalit průvodkyni ve svítivě zelené přilbě. Ale ani já nelitoval, když jsme vyšplhali do kavárny a pak na rozhlednu, která vystřela na vrchu bývalé vysoké pece. O Michaelu není třeba při její vášni pro staré industrie ani mluvit. Nejraději by si vagóny na přepravu tekutého železa (Veronika) a strusky (Koliba) od táhla domů.

● **7. srpna** nám Pavel Poláček svěřil klíče a my spolu s manželkou a dcerou Mirka Janáče vyšplhali na věž bíloveckého koste-

Festival sa niesol v rodinnej atmosfére. A ak ste niekoho nepoznali, tak ku koncu festivalu ste mali v zásobe minimálne dvoch nových známych. Jediný zádrhel bol pri tombole, ktorý sa počas jej priebehu snažili organizátori odstrániť. Ale ak by bola aj tá tombola dokonalá, tak kam by sa stratilo to čaro zlepšovania? Sci-fi klub KPVPVF BB si nastavil latku vysoko a všetci účastníci dúfajú, že ju budú postupne zvyšovať. Pretože tento ročník určite stál za to!

A ako hlásal samotný festival: „Ponorili sme sa do sveta fantázie, futurizmu a zábavy!“

Denisa „DNA“ Kancírová

Miesto: Banská Bystrica, čas: 13. a 14. 7. 2018

Všetky informace o BBCon-e nájete priamo na stránke festivalu – www.bbcon.sk.

la. Odměnou nám byl úžasný rozhled po kraji, ale také výstup samotný, jednotlivá patra věže posloužila jako výstavní prostory soutěže o kresbu či prostorový objekt s fantastickými motivy. Některé ty desetileté talenty byly opravdu pozoruhodné a možná v nich bílovecká výstava něco odstartovala...

Pak nám Pavel ukázal prostory, kde byla hospoda Hana Sona a další podzemní zámecké pozoruhodnosti... Zbytek času do odjezdu jsme strávili v útulných a jen trochu prohrátých kaktombách spolu se zpětným odřadem rušícím vybavení dodané do zámku jen na Parcon. Odpoledne se vracíme do Prahy.

Parcon a pak dvoudenní dovolená plynule přešly do běžného blázince, už ve vlaku volal Klíčnick, že rychle potřebuje korekturu nějakého Aaronovitcha, večer se ozval Jarda Olša, nemohl na Parcon přijet kvůli synovi na chirurgii, a pak k nám dorazil s gigantickým kufrem netříděné části svých archiválií, nejspíše budou malovat byt, tak to věnoval do SF archivu.

Ve schránce nacházím knihu Zapomenuté příběhy od Mariana Kechlibara, přednedávnm jsem její vydání podpořil na Hit-hitu, sešlo se nás takových bezmála pět set, takže se vybralo více než třikrát tolik, než autor potřeboval. Když Václav Havel (než se stal prezidentem) mluvil o občanské společnosti, myslel tím spíš něco takového, nebo spolky (neziskovky, nevládky), na které je pamatováno v příslušné kapitole státního rozpočtu (s možností přivýdělků pro ministerstvo vnitra)? **ZR**

● matematice, ženách a psích ocasech

Debata o záporných číslech začala na večírku klubu starých mládenců docela nenápadně. Kdosi citovala Oscara Wilda, podle něhož člověk žijící v bigamii po čase zjistí, že jedna žena je zde navíc. Jak však Wilde dodává, totéž platí i pro monogamii.

K tomu někdo poznamenal, že řadu by bylo záhodno prodloužit dále. Zde shromáždění staří mládenci se sice vyhnuli nástrahám žen, ale pořád skončili na hodnotě nula. Nemohl by mít člověk například minus sedm žen a tím oproti běžnému staromládenectví ještě zvýšit míru své blaženosti?

„To právě nejde,“ pravil starý mládenec Kadrnoh, povoláním profesor matematiky. „Záporná čísla ve skutečnosti neexistují, je to jenom jakási naše lidská dohoda, například dluh. Jak pravil slavný matematik Leopold Kronecker, bůh stvořil pouze přirozená čísla, vše ostatní je dílem člověka. On to tedy myslel jako polemiku proti úvahám o nekonečnu, ale pro záporná čísla platí přesně totéž.“

„Není to tak jednoduché,“ namítl

Rutbert, „tak například dává smysl hovořit o záporné délce psího ocasu.“ Rutbert se živil jako paranormální detektiv, přičemž v existenci těchto jevů nevěřil. Ostatní zase nevěřili líčení jeho případů a už vůbec ne roli, kterou v nich hrála fena československého vlčáka Esta. Říkalo se, že Esta je sice opravdu inteligentnější a schopnější než Rutbert, což se ale fakticky projevuje pouze tím, že mu chodí na poštu pro invalidní důchod.

„Nechceme nic slyšet o Estě,“ zavrčel drze starý mládenec od vedlejšího stolu.

„A nevykládej nám, že Esta má záporně dlouhý ocas, náhodou má ocas zcela standardních rozměrů a světle šedý, tak jako jiní příslušníci tohoto plemene,“ přisadil si Kadrnoh.

„To se právě pletete,“ zašermoval Rutbert důležitě tlustým prstem. „Vůbec to nebude o Estě, dokonce ani o mých případech. Když máme matematické téma, neuslyšíte nic okultního, ale příběh ryze vědecký. Kromě psů a jejich ocasů zde budou figurovat ještě mimozemšťané, fyzika a kosmologie.“

Tlapacius, pravil Rutbert, je můj starý známý, profesí vynálezce. Říkalo se o něm, že ke svému jménu přišel tak, že naučil svého psa podávat packu (dávat tlapou pac) a chtěl si tento trik nechat patentovat. Tato pomluva ho ovšem velmi hnětla, protože pak působil jako směšný neumětel – nehledě k tomu,

že patentový úřad příslušnou přihlášku stejně zamítl. Proto se Tlapacius pustil do skutečně ambiciózních projektů v oblasti aplikované kynologie. Sestrojil například univerzální robotický psostroj a v rámci sázky nechal svými psy pošlapat slavnou Tvář z Marsu. Věru pak NASA měla co dělat, aby zakryla skutečnost, že namísto tohoto útvaru se na rudé planetě objevil otisk obrovské čtyřprsté packy.

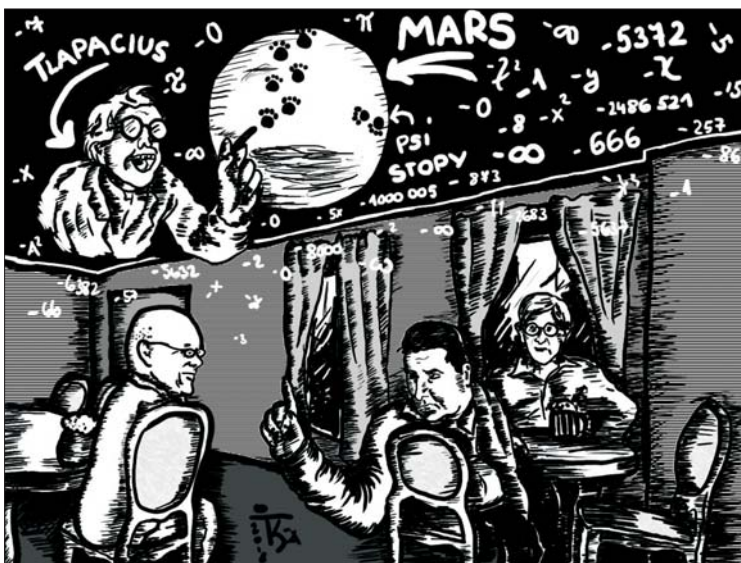
Většina těchto projektů byla přirozeně tajná, nicméně až na Zemi prakticky neznám, v cizině, tedy ve vesmíru, dosáhl Tlapacius postupně zaslouženého věhlasu. Když jistí mimo-

zemšťané najímali schopné psodovy, obrátili se právě na Tlapacia a jeho rotvajlera Teda. Už na tomto místě poznamenávám, že Ted neměl kupírovaný ocas.

K čemu že mimozemšťané psy vůbec potřebovali? Tady to, uznávám, připustil Rutbert, začíná být trochu zmatené. Jádro problému však spočívá v rozpínání vesmíru. I pozemští vědci si všimli, že kosmos si dělá, co

chce: jako by mu nestačila samotná expanze, navíc neustále zrychluje. Však to znáte, jak se o tom všichni dohadují, vymýšlejí si všemožné teorie o temné energii nebo temné hmotě. Tihle mimozemšťané byli přece jen vyspělejší než my, takže věděli, kde je zakopaný pes. Ne samotný prostor, ale hvězdy si dělají, co chtějí. Dříve jsme jim říkali stálice, ale to je omyl, nejsou vůbec stálé, pohybují se výlučně podle svých rozmarů a těch mají víc než kdejaká hvězda filmová. Ve skutečnosti postrádají jakoukoliv vznešenost, vzájemně se hádají a tu se chtějí servat, urážejí se a srážejí, jindy zase utíkají ve vzteku co nejdál od sebe, aby se navzájem neviděli – což se dá zajistit tak, že rozpínání vesmíru, respektive vzdalování jednotlivých hvězd od sebe překoná rychlost světla. Někdy hvězdy uhánějí jedna za druhou jako nějaké stádo.

Existuje jediná věc, které se stádo hvězd bojí – štěkot nebeských psů. Zřejmě to tušily už ty národy, které si vyprávěly příběhy o psí hvězdě Sírius nebo nebeském lovcí Orionovi s jeho smečkou. Tlapacius a jeho pes Ted se na žádost mimozemšťanů prostě stali příslušníky sboru hvězdných ovčáků, kteří se starají o to, aby vesmír alespoň nějak fungoval. Občas, když není zbytlí, se hvězdný ovčák promění i ve hvězdného psa loveckého, po kratší štvanci je hvězda dostižena a nemilosrdně odstřelena; takovou událost pak zaznamenáváme i my a

konec hvězdy označujeme jako výbuch novy. Dalo by se říct, že po takové hvězdě už neštětke ani pes, vtipkuje Tlapacius.

Možná vás napadá, jak to celé souvisí se záporně dlouhým ocasem. Hned se k tomu dostanu. Zapomeňte na to, jak vám ve škole vykládali teorii relativity. Na druhý konec galaxie nebo i samotného vesmíru se ve skutečnosti můžete dostat téměř okamžitě, rychlost světla pro vás nepředstavuje žádnou překážku. Jak totiž zrychlujete, relativistické efekty vám najednou dávají k dispozici více času, respektive zkracují okolní vzdálenosti. Trochu to souvisí se známým paradoxem dvojčat.

Ptáte se, jak to můžu vědět, když podle paradoxu dvojčat se už ti dva bratři nemohou setkat, protože návrat cestovatele zpět vede zase k dalším paradoxům? Jenže vesmír je ve skutečnosti uzavřený do sebe, takže když Tlapacius a Ted dostatečně dlouho pronásledují hvězdy, nakonec dorazí zase k Zemi, ovšem z druhé strany, takže žádné paradoxy nenastanou. Mluvil jsem s ním na toto téma; vlastně se na Zemi vrací docela často, i s Tedem, a během dovolené si vždycky chce trochu vyhodit z kopýtka, takže mě tahá z hospody do hospody.

Důležité ale je, že, jak jsem vám vysvětlil, se v relativistickém vesmíru lze pohybovat rychlostí vlastně nadsvětelnou. Při tom všechny ty kontrakce a dilatace délek a času získávají velmi výstřední hodnoty, žádná kladná čísla. Například délky se v takovém případě násobí záporným číslem, až jsou najednou menší než nula. A proto je Ted psem se zápornou délkou ocase, alespoň během služby. Předpokládám, že to bude platit i pro další hvězdoštváče, ty nicméně osobně neznám. Samozřejmě je přitom ale nezbytně nutné, aby pes původně nějaký ocas

měl, kdyby ho Tedovi uřízli, pak má smůlu, nula násobená záporným číslem je pořád nula.

Takže vidíte, zakončil Rutbert, že záporná čísla nejsou jen něčím pomyslným jako dluh, ale opravdu cosi znamenají.

Věta o pomyslnosti dluhu příliš nepotěšila ty, kdo pro dnešek slíbili Rutberta založit, jinak si ale všichni oddechli, že vyprávění je u konce.

Kdosi namítl, že Rutbert chápe teorii relativity úplně špatně, protože délky se rychle pohybujícímu cestovateli sice opravdu zkracují, ale nikoliv na zápornou hodnotu.

Další starý mládenec řekl, že skutečně jednou Rutberta potkal někde v zaplivaném nonstopu, kde mu společnost dělali ještě zaplivanější dědek s vypelichaným rotvajlerem. Z dědkových neholených vousů se ozývalo jakési mumlání „přímka, definuj mi přímku“. Rutbert prohlásil, že to pokládá za důkaz pravdivosti svého vyprávění a že to jistě byl Tlapacius.

„To je blbost, protože ten rotvajler mi odmítl dát pac,“ namítl svědek.

„Proč by podával pac, když Ted teď loví hvězdy?“ nedal se Rutbert.

Tak v klubu starých mládenců skončila debata o existenci záporných čísel. Matematik Kadroch prohlásil, že to s délkou Tedova ocase je sice blbost, ale, jak musí připustit po hlubším zamyšlení, celá věc přece jen není tak jednoznačná: abychom se totiž vrátili k původu celé úvahy, u Rutberta doma to skutečně vypadá tak, jako by byt obývala nikoliv nula, ale záporný počet žen.

Pavel Houser

Philip Fracassi: Hled', prázdnota (Behold the Void, 2017)

Motto: „V každé události, ať už prožité či jen vyprávěné, existuje vždy díra či trhlina, často více než jedna. Pokud dopustíme, aby nás tato trhlina lapila, zjistíme, že se otevírá do jakési prázdnoty, kterou, jakmile jsme do ní jednou vklouzli, nedokážeme už nikdy opustit.“

Brian Evenson, *Fugue State*

Devět děsivých příběhů vznášejících se v temnotě mezi retro hororem 80. let a stylem new weird.

Vydává Gnómi! jako první svazek edice **Pulp Robot** o prázdninách 2018.

Rozměr knihy: 11×19 cm, 336 str., 249 Kč

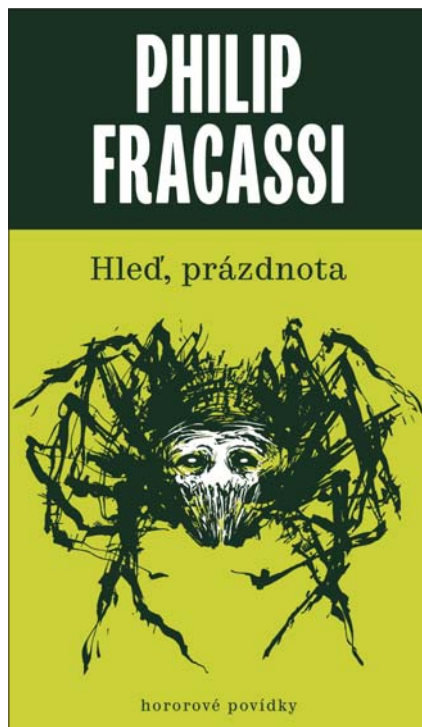
Provedení: paperback s měkkou obálkou a šitým knižním blokem, uvnitř volumen

Překlad: Jakub Němeček

Ilustrace na obálce: Tomáš Kučerovský

ISBN 978-80-88299-00-4, EAN 9788088299004

České vydání sbírky *Behold the Void* bude pravděpodobně prvním zahraničním vydáním tohoto díla. Na podzim se připravuje vydání španělské, jehož překlad vznikl celý rok, ale v důsledku velkého úsilí nakladatelství Gnómi! oslovit alespoň část „prázdninových čtenářů“ pravděpodobně španělské kolegy přežene. Kromě toho se chystá nové vydání sbírky v USA pod novým nakladatelem.

Ben H. Winters: Čas se krátí

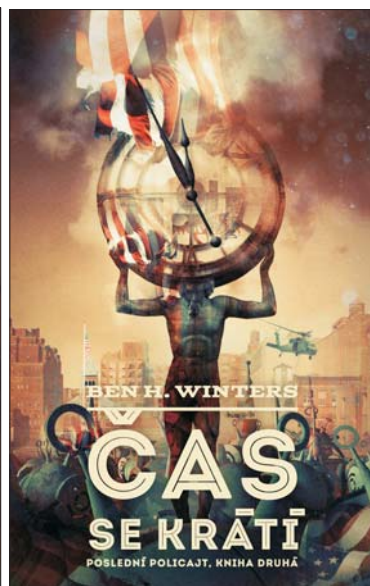
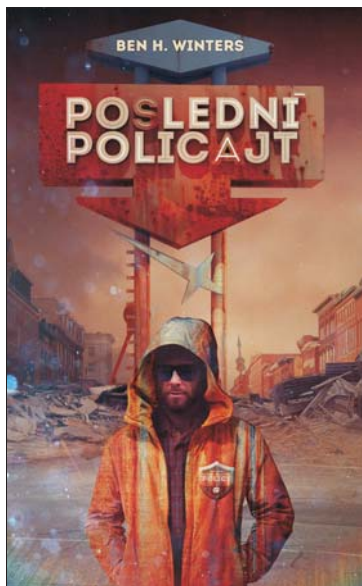
Máme tu pokračování knihy *Poslední policajt* z dob ještě před zápisky do čtenářského deníčku, takže začnu sdílenou charakteristikou. Jde o knihu, která je ze třetiny fantastická (to je ten meteor, co brzo zničí Zemi), z druhé třetiny detektivní (to je činnost, kterou hlavní hrdina ve zbylém čase provádí) a teprve ze zbylé třetiny obecně literární (což je ale možná to nejvýraznější, o čem kniha je). Je to trochu neobvyklá směs, ale mně se docela zamlouvala.

Velká katastrofa je snadný způsob, jak oživit knihu, jak něco změnit, jak vytvořit nové situace. Ale delší dobu se blížící opravdu velká a neodvratná katastrofa je současně téma trochu nevědecké, protože my vlastně nevíme, jak přesně by se za podobných okolností lidé chovali. Doufáme, že by si udrželi civilizací návyky až do konce, ale současně se obáváme, že by naše civilizace padla neuvěřitelně rychle. To je na jednu stranu napětí, které by šlo dramaticky využít, ale pro mne je vlastně dost nepříjemné. Proto jsem byl velice rád, že se autor nesnaží o nějakou komplexní představu posledních dní lidstva, spíš bere různé motivy a situace, o kterých je jasné, že se objeví, a skládá je tak, aby tvořily smysluplné pozadí pro příběh. Realie jsou to členité, svým způsobem exotické, neustále se proměňující a často nutící k zamyšlení. Ale zažíváme je nahodile, víceméně jen podle toho, kudy se hlavní hrdina pohybuje. A i když se, pochopitelně, doslechme o řadě událostí jinde, kniha se nesnaží o komplexní popis nebo analýzu. Někdo by to mohl vnímat jako nedostatek, protože ve světě, jak ho v knize vidíme, by se nejspíš daly najít rozpory nebo alespoň nedomyšlenosti. Mně to nicméně vyhovovalo, protože fantastický motiv, jakkoliv je sám o sobě výrazný, tvoří jen pozadí pro zajímavější události.

Před námi se odehrává skoro klasická detektivka ve stylu americké drsné školy. Je to poněkud překvapivé, dokonce až natolik, že to reflektují i některé vedlejší postavy knihy, ale prostě jsme narazili na umanutého chlápka, který se rozhodl, že ani konec světa není okolnost, která by ho měla odradit od hledání pravdy (a snad i spravedlnosti), když už se dostane do situace, kde se zdá, že je ten jediný, který se podobného úkolu může zhostit. Tahle detektivka přitom má všechno, co se sluší a patří. Začíná úkolem uvěřitelným a na první pohled jednoduchým. Postupně se s odkrýváním nových informací patřičně (i když stále docela věrohodně) zkomplikuje. Aby skončil hned několika po sobě jdoucími odhalujícími pointami, snad už méně uvěřitelnými, rozhodně však příjemně logickými. A přitom všem zažijeme překvapivé množství všelijakých záměrů, emocí, potřeb a tužeb, kterým hlavní hrdina svojí vnější vstřícností a starostlivostí, ale současně jakousi základní pevností a nepohnutelností nastavuje zrcadlo (nebo jinak řečeno: jde za čtená-

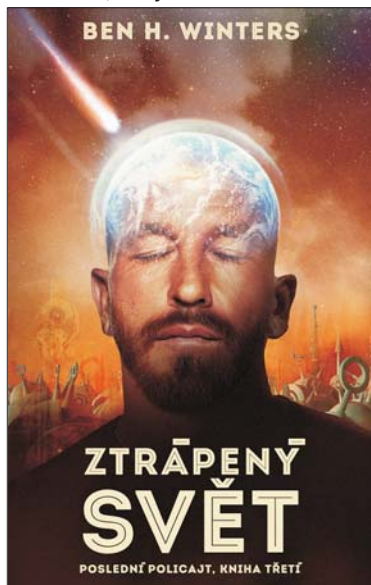
ře s kůží na trh). Nemusí to dopadnout nutně špatně, spolu s hrdinou si přejeme, aby to špatně nedopadlo, a ono to také vředycky špatně neskončí, byť mnohdy ano, protože lidé už jsou takoví, ale někde hluboko v příběhu je ten archaický hrdinský prvek, který říká, že po cestě se musí dojít až na její konec, ať už vede kamkoliv.

Spojitost košatě imaginárního prostředí a zemitě realistické detektivky dodává této trilogii zvláštní kouzlo. Katastrofické knihy, tedy hodně katastrofické knihy, kde bude zničen veškerý život na Zemi, ukazují, jak silně je naše přítomnost závislá na budoucnosti: víra v budoucnost a naděje na budoucnost do značné míry určují – ne-li přímo ovládají – naše životy. Není to přímo téma, které by kniha nějak záměrně nebo hlouběji zkou-

mala, byť se mu nemůže vyhnout, takže v tomto smyslu to není "spekulativní" sci-fi. Autor předkládá určitou podobu společnosti, do které lidé pod vlivem okolností sklouzli; a pravděpodobně záměrně zůstává přesně na té úrovni, abychom si rádi mysleli, že ve skutečnosti by byla o něco lepší, ale obávali se, že by byla o dost horší. Nicméně jeho hlavní hrdina je jeden z nemnoha, co si myslí, že co dělal před asteroidem, má smysl dělat i po asteroidu. Za běžných okolností bychom řekli, že je umanutý za hranice normality, takže jeho neobvyklý smysl pro hodnotu konání není ani tak zapříčiněn charakterem jako spíše jeho narušením. Jenže ono je nečekaně užitečné, že nás světem směřujícím ke konci provází někdo, kdo nám umožňuje hledět na něj alespoň trochu naší optikou. Těsné spojení docela vyhrčené podoby jak katastrofického, tak detektivního příběhu do jednoho soudržného celku je neobvyklé a přínosné samo o sobě. Výstřední způsob, jakým navíc nahlížíme cosi, co je pro nás jinak úplně samozřejmé, mi přijde literárně zajímavé a knize to nenásilně dodává další rozměr přesahující zdařilý dobrodružný příběh.

Kromě vlastního uzavřeného případu rozvíjí *Čas se krátí* rovněž průběžný příběh, který začal nenápadně v *Posledním policajtově*. Mám podezření, že by se mohl stát námětem závěrečného třetího dílu, což by znamenalo, že hlavní hrdina by svůj důsledný přístup musel nakonec uplatnit i sám na sebe a svoje vztahy. To není něco, čemu by se přímo vyhýbal, třeba o jeho vztahu se sestrou už toho víme poměrně hodně. Ale jedna věc je, když osobní záležitosti doprovázejí něco dalšího, protože tam je možné se jim věnovat jen do určité míry, a druhá věc je, když by je měl pročistit a dotáhnout ke katarzi, stejně jako to dělá u vztahů mezi lidmi svých případů. Každopádně, jak prozatím dobře funguje, když je do značné míry nezaujatým pozorovatelem měnícího se světa, bylo by zajímavým završením celkové dramatické linky, kdybychom se ke konci světa dostali tak blízko, že by ho to nakonec také donutilo nějak se s ním vypořádat. Je to

troufalý cíl, ale vzhledem ke kvalitě dosavadních dvou knih hledím k té třetí s nadějí. Nejde však jen o podobné koncepční záležitosti, jaké jsem zatím popisoval. Ben H. Winters je invenční i v detailech. Líbilo se mi například, jak se jeho hlavní hrdina ujal opuštěného psa. Nejde jen o to, že je to roztomilé a zlidšťuje ho to, i když to samozřejmě funguje také.

Ale nutnost starat se o psa, který je prakticky neustále v jeho přítomnosti, umožňuje řadu věcí, které by se jinak řešily popisem, převést na děj, což činí knihu zajímavější a její prožitek bezprostřednější.

Ve výsledku jde o překvapivě silnou knihu. Využívá bez skrupulí zavedené žánrové postupy a dobře vyzkoušené náměty. V některých chvílích je dotahuje až na samou hranu únosnosti a uvěřitelnosti, jak je to u osamělých hrdinů zvykem. Nezdráhá si usnadnit práci tím, jak z našich naučených očekávání snadněji vymačkat silné emoce. Ale neděje se tak mechanicky. Autor každou konvenci prověřuje, známé dramatické tvary vylepšuje a doplňuje, kombinuje dobrou techniku s nasazením a zájmem stejně, jako to dělá jeho postava. Netváří se, že jde o něco víc, než je zábavná literatura pro lidi s dost specifickými zájmy, ale přesto ji lze po mém soudu, má-li čtenář zájem, číst jako knihu s přesahem. A pro nás, které zajímá i vnitřní fungování literatury, je to zdařilý příklad ideálu *nova et vetera*, spojení známého a nového.

Jiří Grunt

Triton, 2015, překlad Miroslava Polová, 256 str., 229 Kč

Ceny ČS fandumu a CKČ za rok 2018

Na Parconu v Bílovci byly 4. srpna 2018 vyhlášeny výsledky Ceny Karla Čapka a my vám přinášíme soupis oceněných i nominovaných prací. Se všemi uvedenými povídkami včetně novel z prvního místa se můžete seznámit ve sborníku Mlok 2018, s některými dalšími pak ve sborníku Kočas 2018. Spolu s vyhlášením Ceny Karla Čapka byly na Parconu uděleny i ceny Československého fandumu. Mloka za zásluhy získal Aleš Koval za svou celoživotní práci a propagaci sci-fi. Jde o organizátora Parconů 1988, 1992, 2010 a konečně i 2018, ale i Bílonů už od poloviny osmdesátých let až do dneška. Cenu Ludvík si odnesl Zdeněk Rampas a nakladatelství Nová vlna za vydání kompletního souboru povídek Františka Novotného Hvězdné hry. Cena ČS fandumu In Memoriam byla udělena Janě Rečkové za její práci a propagaci fantastiky na poli literárním – ať už prostřednictvím vlastní tvorby, překladů nebo za pomoc začínajícím autorům ve workshopech.

CENY ČESKO-SLOVENSKÉHO FANDUMU CENA MLOK

Aleš Koval

CENA LUDVÍK

Zdeněk Rampas a nakladatelství Nová vlna

CENA ČS FANDUMU IN MEMORIAM

Jana Rečková

CENA KARLA ČAPKA

Mikropovídka

1. Tom Hadrava: Šupiny ve skřini – cena Pulec
2. Kristýna Sněgoňová: Na stráži
3. Irena Moravcová: Trable s obuvi

Krátká povídka

1. Irena Moravcová: Konference v Opavě – cena Pulec
2. Barbora Vrobelová: Lék na bílé město
3. Jaroslav Kolůch: Moul
4. Kateřina Kratochvilová: Kdy se vrátí maminka?
5. Zbyněk Moravec: Otisky života

Povídka

1. Jana Vaňková: Zpěv umlčených ptáků – cena Mlok
2. Radmila Tomšů: Andělé, jehly a desetníky
3. Kateřina Vágnerová: Za oponou
4. Veronika Fiedlerová: Benediktův běžný případ
5. Věra Mertlíková: Princezna nevěsta

Novela

1. Kamila Minaříková: Neoplazmóza – cena Pulec
2. Kateřina Špirochová: Ósacký příběh – cena Skokan
3. Milan Pohl: Dějiny přepíšu poražení

JV+XB-1

Povídkové obzory Julie Novákové

Nejspíš už každý, kdo byl jen letmo a zpovzdálí sleduje domácí fantastickou scénu, musel v uplynulých letech zaregistrovat jméno Julie Novákové. Všestranný talent naší fantastiky, editorka, publicistka, překladatelka, a především stále mladá autorka, vždyť zatím zdaleka neoslavila ani třicátiny, má na svém kontě už pěknou řádku románů a povídek. Sedm děl románového rozsahu je alespoň co do počtu úctyhodný počín, který může i řada jejich zkušenějších kolegů a kolegyň tiše obdivovat. Však také Nováková svůj první román, detektivní SF *Zločin na Poseidon City*, publikovala ještě na prahu dospělosti a od té doby v pracovním tempu v žádném případě nepolevuje. Aktuálně se na trhu objevila její první povídková sbírka, obsáhlý sborník *Světy za obzorem*, jakýsi průřez autorčiny dosavadní povídkové tvorby...

V knize nalezneme jak povídky staršího data, publikované již podruhé či dokonce potřetí (v případě těch kousků, které stihly vyjít v češtině a v angličtině), tak i zbrusu nové počiny, čekající na své čtenáře ve své premiéře. Ostatně právě zmíněná angličtina je další výraznou složkou autorčiny portfolia, dokáže psát bez problémů i v tomto jazyce a část povídek tak vznikla nejprve anglicky a až následně byla přeložena do češtiny. Tato schopnost ji bezesporu otevírá cestu na angloamerický trh, konečně Nováková se tam vcelku bez problémů pohybuje, průlom představovala povídka otištěná v magazínu *Clarkersworld* v roce 2013 (její českou podobu najdeme i ve *Světě za obzorem*, jde o *Symfonii prachu a ledu*). Nováková je nesporným příslibem tuzemské fantastické literatury a pohledný, do ruky ideálně padnoucí špalíček z nakladatelské dílny Brokilonu nám nyní dává ideální možnost zhodnotit její dosavadní snahu na poli povídkové tvorby.

Na Zemi, ve Sluneční soustavě a mnohem dál...

Povídky jsou řazeny do tematických okruhů, kritériem je místo děje, respektive vztah k domovské planetě. Jednotlivé části jsou tak nazvány *Země*, *Sluneční soustava* a *Za hranicemi...*, vše navíc doplňuje bilingvní báseň o zániku vesmíru. Každý z těchto úseků má svoje vrcholy i propady, k charakteristickým znakům podobných sbírek často patří nevyrovnanost a ani v tomto případě nejsme svědky vzácné výjimky. Naštěstí vedle některých povídek slabších nalezneme i řadu bez diskuzí kvalitních prací.

Dominantou nejen poslední části, ale i celé knihy je pak nejdelší práce sbírky, novela *Město*. V tomto dílku můžeme sledovat přilet vesmírné expedice na neznámou planetu, nejde ovšem o náhodné přistání. Šestičlenná posádka postupuje ve stopách předchozího výsadku, jehož opuštěnou kosmickou

loď našla na oběžné dráze planety. Hned po sestupu na povrch nového světa je jasné, že něco je jinak, nicméně není dlouho zcela jasné, co se vlastně děje. Vnímání jednotlivých členů posádky je silně narušené a navzájem nekompatibilní, z původní výpravy je přivítá pouze jeden astronaut s neurčitým vysvětlením, že ostatní jsou zatím pryč.

Hrdinové začnou poměrně rychle halucinovat a vidět věci, které jsou obtížné až nemožné vysvětlitelné, autorka rozehrává důmyslnou epistemologickou partii a balancuje na hraně ostří otázek pravdy a její poznatelnosti. Samozřejmě, Nováková je příznivcem VanderMeera a jeho příběhů o Oblasti X, to je na novele zřetelně znát. Podobně jako známý Američan, i ona nechává své hrdiny bloudit v obtížné uchopitelné oblasti, podobně jako on vlastně nenabídne nějaké ucelené vysvětlení. Přesto nejde o žádné bezduché cvičení na dané téma, její planeta Ino je skutečně magickým místem, které podobně jako představy hlavních postav ovládne i myšlenky čtenáře, z tohoto světa se vám přes jeho nehostinnost a strohost určitě nebude chtít vracet.

Obecně platí, že nejsilnějším úsekem knihy je ten závěrečný, nejen díky *Městu*. Dalším výrazným počinem jsou zde *Vzduchoplavci Aury*, přes umístění děje na vzdálenou planetu ryze steampunkový příběh. Nováková píše jednoduše a možná někdy až naivně, zatímco v některých případech její snaha působí dojmem zbytečné zkratky, ke steampunku se taková lehká brakovitost a zručné využívání klíše zkrátka hodí. Příběh sourozenecké dvojice dospívajících „námořníků“ není z hlediska logiky děje zdaleka neprůstředný, avšak bavit nepřestane ani na chvíli a patří tak k dalším důkazům autorské zručnosti.

Podobně zručně, jako v tomto případě s motivem parních vzducholodí, pracuje autorka v povídce *Šeré město* s žánrem noir, jemuž už v úvodu vyznává svůj obdiv a na zmíněné povídce je to znát. Příběh „prokletého“ města a vyšetřování vraždy v jeho kulisách přináší strhující, byť v některých chvílích snad až příliš za vlasy přitažený příběh. Velice ambiciózní kulis divadla, hereckého i diváckého zážitku, spolu s rolí drog v této oblasti umění nabízí naopak *Zatančí elegii, svou vlastní*. Povídka má skvěle našlápnuto, výsledný dojem bohužel pokazí ne úplně nejpresnější pointa, která dílko stáhne směrem k průměru.

Problém adekvátního ukončení děje se objeví víckrát, někdy je zkratka autorka doslovná až příliš. Určitě to ale neplatí u *Spí sladce, Joe*, s největší pravděpodobností nejvýraznější položky první části, věnované Zemi. Příběh záhadného nespavce, který se objevil v péči lékařů bez minulosti i vzpomínek, má

Návrat na Mizeon I. – Na hraně zkázy

Tak nám v Čechách vyrostl další komplexní svět. Svět rozprostírající se v hlavě Miroslavy Dvořákové do naší reality vnikl nejprve v Ceně Karla Čapka, kde se s ním můžeme seznámit v novelách Vykладаč a Kozel zahradníkem (nově Ozvěny Twinsidoru), nyní se jeho prostorová kapsa vynořila v knihách o jedné z Aliančních planet Mizeon.

Společenství Aliančních planet či systémů zahrnuje jen nepatrnou část Metaprostoru. Na každé planetě vznikla civilizace bytostí sice různorodých, ale nadaných schopností komunikovat, válčit i milovat se mezi sebou. K tomu jim pomáhají nejen vesmírné technologie; hlavní energií jejich života je magie. Magie, kterou nesmrtelní arcidémoni a raiši či draci čerpají z emocí prostých smrtelníků. Jako my v obrovitých tankerech dovážíme ropu, tyto civilizace vyvinuly složitý systém těžby a přepravy suroviny ze světů obývaných věřícími.

Toto je jenom náčrtek pozadí propleteného systému bohů, tu správnou atmosféru napětí a pochmurnosti, závěr ji v tomto případě jen umocní. Je příznačné, že podobně jako v *Městě* (a i některých dalších) jde o vyvrcholení řekněme částečně vedené proti očekávanému požadavku na jasné řešení zápletky. Nováková zde naopak nechává prostor čtenářové fantazii, což je v mnoha případech ku prospěchu věci více, než až příliš popisný a někdy zbytečně zkratkovitý závěr.

Reprezentativní představení nadějně autorky

Světy za obzorem jsou krásně vypravenou knihou, reprezentativní je to pravé slovo, které naskočí na jazyk. Přes relativně velký rozsah (skoro šest stovek stran) se čtou svižně a lehce, což je samozřejmě především autorčinou zásluhou. Ať už zkoumá život na naší Zemi nebo ve vzdáleném vesmíru, nikdy nezapomíná na čtenáře, čekajícího na druhém konci pomyslné komunikační linky. I v objektivně spíše slabších kusech (*Poslední intifáda*, *Katedrála*) se nestane, že by vítězila nuda, rozčarování souvisí spíše s některými ne zcela zvládnutými prvky či myšlenkami příběhu. Ve většině povídek ovšem nad záporny jednoznačně převládá klady, Julie Nováková jednoduše bere za vzdálené obzory každého, kdo je ochoten naslouchat. V kontextu tvorby autorky snad nejde o sbírku definitivní či nepřekonatelnou, k těmto nadějím nás více než opravňuje její stále ještě hodně nízký věk. I kdyby se ale z nějakého důvodu rozhodla všechnu svou tvůrčí sílu věnovat od teď jen vědě a krásnou literaturu odsunout na druhou kolej, zůstanou nám *Světy za obzorem* a v nich řada podnětných a kvalitních povídek, na které se tak lehce nezapomíná. Jiří Kelbl / XB-1

Julie Nováková: *Světy za obzorem*, brožovaná, obálka Lukáš Tuma, 598 stran, 398 Kč

démonů, obchodníků, dál si dosad'te, co chcete, a nedržte svoji představivost na uzdě.

Vládoucí společnost na Mizeonu tvoří spřízněné klany, navzájem propletené příbuzenskými vztahy. Hašteří se mezi sebou, nenávidí, uzavírají přátelství na oko i pevná jako krihonit. Všichni (všichni ?) ale dbají, aby dávní bohové, kdysi uspaní a uvěznění ve Chřtánu, se neprobudili.

Což se na konci prvního dílu stane (Návrat na Mizeon I. – Na hraně zkázy). Ti, kteří přežili, se postupně dávají dohromady a přesunují se na opevněný satelit, odkud se v druhém dílu (Návrat na Mizeon II. – Jiskřičky v popelu) snaží zjistit rozsah škod a co by se s tím dalo dělat. Nic moc. Jsem zvědavá na díl třetí – Dárce života.

Při čtení o světě M. Dvořákové mi v hlavě vyskočila myšlenka: vždyť je to o vesmíru strun! Kde jinde se myslící nesmrtelná entita může mžikem přenášet z místa na místo bez omezení času a prostoru? Když se potřebuje bezpečně zdekodovat, zaleze si do subprostorální kapsy a tam vyčká, až průšvih vyšumí. Když potřebuje dobít energii, zjeví se jako bůh a o všechno další se postarají věřící.

Autorka vybudovala skvělý vesmír a zaplnila ho energetickými hady, sebereplikujícími se válečnými stroji (kounknete na kreslený film Krabi režiséra Mergla), uvěřitelnými i neuvěřitelnými tvory, netvory i rostlinami, vesmír prošpikovaný subprostorovými portály, průvlaky a průrvami, kterými udatní muži spěchají za krásnými ženami. A těmto mužům a ženám vložila do úst i do telepatického přenosu myšlenek úderné, vtipné, občas košilaté, ale zejména živoucí a ze života odpozorované věty, černý humor, něžné promluvy, bojový pokřik, motivační proslovy i učené přednášky.

Je skvělé pozorovat, jak mladíci a mladice, zprvu samá pártý, chlstačka a sex, během děje přebírají zodpovědnost za sebe i za ostatní, za svůj domov, jak se z dětí stávají dospělí. Knihu lehčeji zvládnou ti, kterým nedělá problém přehršel jmen a orientují se ve spleťkách rodinných a planetárních vztazích. Není to hard SF, i když zde létají obrněné satelity a kosmické křižníky, milovníci čisté fantasy i přes výskyt draků, víl a stromových lidí asi taky budou mít jiné představy o svém oblíbeném žánru. Ale dohromady to dává smysl, i když připouštím, že je to psáno ženou víceméně pro ženy.

Knih je doplněna jmenným rejstříkem a slovníčkem pojmů – vřele doporučuji.

Marie Semiková
Miroslava Dvořáková: *Na hraně zkázy (Návrat na Mizeon 1)*, Nová vlna, 2017, 312 str., 279 Kč

Odposlechnuto

Než jsem se oženil, netušil jsem, že existuje nějaký špatný způsob, jak dát mléko do ledničky.

Vynálezci zázraků aneb Wells povídkářem

72 let po smrti Herberta George Wellse vyjdou jeho rané povídky česky kompletně, a to ve třech svazcích. První zahrnul práce let 1888-1896 a jedná se o převod dvou původních knih *Ukradený bacil* (1895) a *Příběh Gottfrieda Plattnera* (1897). Patnáctku próz svazku o *Bacilu* (1893-1895) a nejen o bacilu doplňuje raná próza *Temporální argonauti*, jakýsi původní, nicméně odvržený začátek pozdějšího románu *Stroj času*; tedy románu, jímž Wells prorazil.

Sedmnáct povídek následující sbírky bylo postupně uveřejňováno v různých periodikách mezi roky 1894-1896 a jen *Ztracené dědictví* a příběh *Jak Jane dostala košem* „spadly“ do knihy rovnou „se stolu“. – Mnohé tyto povídky jsou v našem středoevropském prostoru známy dnes přamálo a připomeňme, že tady naposled vyšel roku 2003 v nakladatelství „ŠEL“ výbor sedmnácti próz doplněný studií Stanislava Hudskeho (*Jiné světy za dveřmi nevyzpytatelného pana Wellse*) a taktéž jeho barevnými ilustracemi. Nicméně s dotýčnými překlady PhDr. Miloslavy Menclové nové vydání nepracuje.

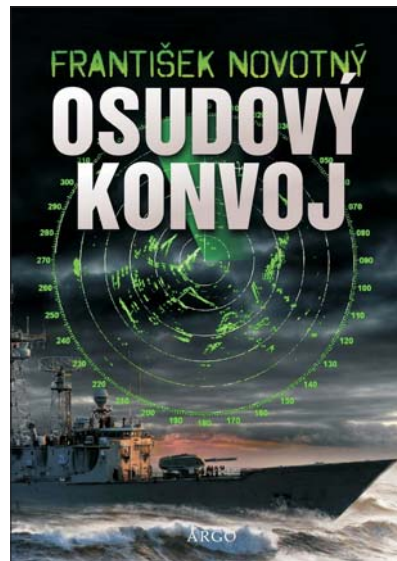
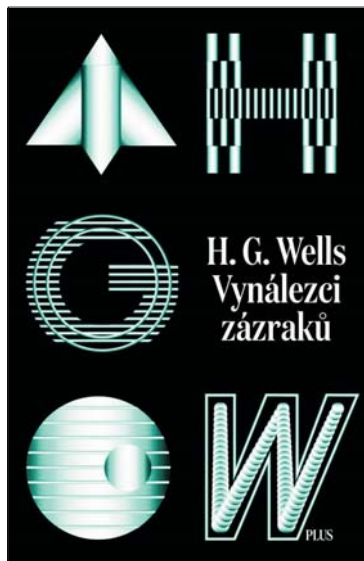
Jak si dále vzpomínám, v létě 1988 vydal bratislavský Tatran sbírku jedenadvaceti hororů *Volanie o pomoc* – a tam se vyskytuje Wellsův (neobyčejně zdařilý) horor *Porro*.

Aktuální albatrosí vydání ovšem zužitkovalo (a jen místy doplnilo anebo opravilo) překlady Vladimíra Svobody a Františka Gela ze skvělé knihy *Povídky s X* (1970), která znovu vyšla roku 1988 pod titulem *Příběhy z neskutečna* jako 177 „KOD“ a pod názvem *Válka světů a jiné příběhy z neskutečna*. Příběhů však obsahuje pouze jedenáct a až letos byly doplněny dalšími. Třeba? *Po operaci* těží osmdesát let před Moodym z tématu, co je po smrti. Nefantaskní *Neštěstí* názorně i věrohodně předvádí, jak dědictví zaplaňuje smutky po mrtvých. *Červený pokoj* je skoro modelová strašidelná povídka. *Noční motýl* je prelud, kvůli němuž považují aktéra povídky asi po právu za blázna. *Lupiři v Hammerpondu* je do skvělé prózy vyblýskaná historka. *Pána všech dynam* nazývá kdesi Arthur C. Clarke pouze „čirým sadismem“. *Argonauti ovzduší* zastarali. *Létající muž* je vojenskou historkou z bojů, která tak úplně nefunguje.

Nelze vyloučit, že u nás dosud celkem neznámá povídka *Za oknem* inspirovala Cornella Woolriche při psaní textu, který se stal předlohou *Okna do dvora*. Jde však o cosi dost jiného: o až magicky „perspektivní“ a silně absurdní příběh „netečného diváka“, navozující pocit domyšleného drogového snu.

Prvotřídní a silně groteskní horor *Pokušení svatého Harringaye* líčí pak věrohodně souboj malíře s bytostí, již štětcem zrovinka vytváří (ale z vlastní vůle i destruuje) a *Vycpávačova vítězství* a *Pštroší byznys* propojuje titulní vyprávěč. *Vycpávačova vítězství* jsou o ptáku Moa ze severního ostrova Nového Zé-

landu a *Ostrov aypyornisův* pojednává o obdobném a rovněž jen domněle vymyšleném ptáku. *Na observatoři v Avu* je realistickou reportáží přetavenou ve strašidelný příběh. *Když vykvetla podivná orchidej* (v českém překladu W. F. Wallera z roku

1925 jsem ji znal jako *Květ zvláštního vstavače*) patří k řadě povídek o krvemilných nebo rovnou masožravých rostlinách, jež pamatujeme v přetavení do Brdečkovy *Adély*, která *ještě nevečeřela*, a *Ukradený bacil* vypráví o anarchistovi, jenž po metropoli chce roznést choleru. Dojde ovšem na překvapující pointu, přičemž H. G. stihne na rozloze kratičkého textu geniálně načrtnout pouliční Londýn devadesátých let 19. století i včetně dialektu.

Louskány *sakumpakum* mají povídky prvních Wellsových sbírek kolísavou úroveň, ale (zdůraznil *The Guardian*) „osobitost a novost“. Víze jako by vyvstaly v autorově bytosti „z ničeho“ – a jak to vlastně, že před ním v podstatě nikoho nenapadlo tím způsobem psát?

Nevíme. A za zakladatele science fiction *ohromujícího* Wellse považovat musíme.

Nejen *Za oknem*, ale více jeho povídek je přítom vizemi až narkotickými, anebo se přímo jedná o vzhledy do jiných světů (*Pozoruhodný případ Davidsonových očí*, *Příběh Gottfrieda Plattnera*, *Příběh již zesnulého pana Elvshama*, *Ukradené tělo*).

Jak ovšem varuje ediční poznámka, jsou některé sekvence „vzhledem k době, v níž tvořil, otevřeně rasistické“. Nu, není to přesné. Jsou rasistické, ale především vzhledem k době naší.

Ivo Fencel

Vynálezci zázraků. Sebrané povídky H. G. Wellse, svazek I. Přeložili Sylva Ficová, Markéta Musilová, Richard Podaný a Vladimír Svoboda. Vydalo Plus ve společnosti Albatros Media. Praha 2018. 384 str.

František Novotný: Osudový konvoj

Nový román Františka Novotného je po všech stránkách pozoruhodný a svým způsobem syntetizující, protože se v něm objevují motivy, které se v Novotného díle vyskytují už od *Valhaly*: paralelní světy, moře, nacisté, magie, tajné společnosti a hlavně osamělost mužského osudu. To, že se v něm objevují motivy z dřívějších knih, ale rozhodně neznamená, že zde jde o „sebevykrádání“, spíše o nové rozpracovávání takřka nevycerpatelných autorových zdrojů.

Po stránce formální se kniha skládá ze tří částí: linky „jachtařské“, odehrávající se v současnosti a v našem světě, linky „alternativní“, odehrávající se v paralelním světě stále zuřící druhé světové války roku 1946, a konečně linky „syntetické“, která je rovná epilogu. První dvě části se prolétají ve střídajících se kapitolách (ne však mechanicky kapitola za kapitolou, často v dané linii setrváváme déle, než se přesuneme jinam). Toto střídání linií je zvýrazněno formálně i zaměřováním indických a římských číslovek v záhlaví kapitol, které je jinak průběžné. Změna dějové linky je vyjádřena i formálně přechodem z ich-formy linie „naši“ do er-formy linie „paralelní“, v epilogu zůstává sice ich-forma, ale vypravěč je natolik „nejistý“, že jistá odtazitosť od vyprávění nahrazuje dobře právě onu er-formu.

O dějové linii neprozradím o mnoho více, než je řečeno v anotaci: nájemný kapitán jachty je najat k triviálnímu převozu jachty přes Atlantik, seznámí se s tajuplnou ženou a stane se předmětem více pokusů o atentát. V paralelním světě jeho alterego je kapitánem eskortního pravidla, které v alternativní druhé světové válce vede své plavidlo stejnou trasou přes Atlantik jako jachtař linie „naši“, ale přes vlčí smečky nacistických ponorek. Důležité je, že tajemná krasavice je přítomná také v obou světech, stejně mají své protějšky i námořní přátelé jachtařovi. Toto zdvojení čtenářů připomene ovšem „dvojitě kouzlo“ z *Valhaly* a je v ději podobně zásadní, přičemž uzavření obou linií v epilogu je i „sjednocením“ vícečetných osob.

Je třeba říci, že právě epilog může být pro mnohé čtenáře podobně obtížně stravitelným, jako byl závěr *Valhaly* (vlastně všechny závěry *Valhaly*!), ale opět jako ve valhalském cyklu i tady jde o logické východisko děje.

Jak jsme uvedli výše, motivově je *Konvoj* plný věcí, které se v Novotného tvorbě objevují v několika podobě: jednak samotný motiv námořní plavby, který známe jak z druhého dílu *Valhaly*, tak i z *Křižníku*, jednak motivy různých (polo)tajných společností sledujících skrytou agendu¹ (nejen ve *Valhale*, ale i porůznu v povídkách: od templářů v *Novém světě* po Fraternitu v *Ramaxu* či tajnou společnost z *Útoku na oceán*). Z motivů je ale snad nejdůležitější ten nejniternejší, který se také objevuje v Novotného díle porůznu: motiv osamělosti mořeplavce, který je ze své podstaty odsouzen k životu bez ženy a dětí. Stejně tak se objevuje motiv „ráje“ (či přesněji „limba“) pro takového solitéra, kde je šťastně ženatý, bohatý a obklopen dětmi a přáteli už ve *Valhale*, v obou případech ale vidíme, že cenou za toto „světské štěstí“ je ztráta velikosti, samotné podstaty dané

ho jedinice, který jeví v obou případech až známky amnézie, osobně tento motiv považuji za jeden z nejsilnějších v Novotného tvorbě.

Důležitým motivem je pak žena, v případě Novotného často Žena: ta je i zde, přítomná ve více dějových rovinách, ale vždy ona: tvář Hedy Lamarr a dle všeho i mozek Hedy Lamarr (neboť Hedy Lamarr nebyla jen krásná herečka, ale i talentovaná fyzička). Novotného hrdinky tohoto typu se objevují často, vždy naprosto osudové a osudu vládnoucí (ne náhodou v povídce *Útok na oceán* vystupuje přímo Dumasova Milady). To, že hrdinka je střižená podle Hedy Lamarr, má navíc ještě zásadnější význam v tom, že Hedy Lamarr přispěla k vývoji navigačních systémů pro torpéda.

Osudový konvoj je také textem napsaným s hlubokými znalostmi: jednak z jachtingu, protože právě v „jachtařských“ pasážích je extrémně zužitkována Novotného osobní zkušenost z jachtingu, konečkonců zpracována je už v předchozím románu *Křižník Thor* a několika naučných knihách o jachtingu, některé detaily prostě musíte zažít, abyste o nich mohli psát. Novotný je ale poučený i v dějinách druhé světové války a americké revoluce a stovce dalších věcí, v textu je znát a přítom neupadá do prázdného poučování. Snad ještě zásadnější je, že Novotný má světonázor a ten se nebojí dát najevo, protože i ten je výsledkem jeho vlastní poučenosti, nebyl mu vlit do hlavy, ale dorostl do něj. Na knize je navíc znát i jeden z inspiračních zdrojů, totiž dílo C. S. Forestera, konkrétně román *The Ship* (česky dvě vydání pod názvem *Křižník Artemis* 1948, 1993): jeden z paralelních hrdinů se na palubě lodi účastní bitvy u Syrti a pomrkávání na čtenáře, který ví, je dáno i tím, že v Novotného verzi bitvy u Syrti vystupuje i samotná fiktivní *Artemis*. Vedle toho se dá cítit z knihy Novotného čtení slavného Monsarratova *Krutého moře*, zvláště ze syrových scén z konvojových bitev.

Novotný je zkušený autor a hlavně zkušený muž a *Konvoj* je dílem zkušenosti literární a životní. Text je to silný a čtivý v tom nejlepší smyslu, přítom není laciný, psychologie hlavních postavy je uvěřitelná a živá.

V jistém smyslu nejde „pouze“ o scifi, ale v jistém úhlu pohledu i o román politický (v tom nejširším smyslu, neboť se věnuje osudu lidských společností). Pokud budeme poslední Novotného dílo srovnávat s obdobnými romány z paralelních světů z poslední doby, pak Drnka i Kotouč Novotný překonává zejména právě psychologii postav. Ale vlastně jde i o román námořní, což je žánr v českém prostředí vzácný, ba exotický, Novotného popis námořních výjevů v obou liniích má v sobě jistou tísnivost a zároveň velkolepost, která povyšuje nejlepší díla tohoto literárního žánru nad běžný dobrodružný příběh z moře. Rozhodně platí, že v každém z možných pohledů na *Konvoj* nacházíme román pozoruhodný, vyzrálý a čtivý, což je vždy vzácné zboží.

Ondřej Šetčík

Argo, Praha 2018, 374 str., 348 Kč

¹ Zajímavé je, že se rozhodně nejedná o pojetí všemocných iluminátů, docela dobře mohou být přechytačení, někdy i sebou samými, protože v Novotného světě nikdy nikdo nemá v rukávu eso, a i když, tak mu může být z rukávu někým uloupeno.

Legion Wędrowycz – Sdružení Jakuba Vandrovce, kde se vzalo a co je zač

Sdružení Jakuba Vandrovce vzniklo v kruhu fanoušků sci-fi v Čechách krátce po Parconu 2004, který se konal v Brandýse nad Labem. Naši budoucí členové Legion Wędrowycz se v pevném šiku zúčastnili conu a odvedli mnoho záslužné práce, bez které by průběh Parconu nebyl tak hladký (stavba stanu, ve kterém sídlil bar, příprava kina, kde probíhalo vyhlásování CKČ, participace při vyhlásování, zajištění hosta Parconu Barbory Kodetové a další více či méně drobné úkony). Myšlenku založit Sdružení jsme rozvedli při posezení nad první knihou Andrzeje Piliipiuka Kroniky Jakuba Vandrovce, která nás velice inspirovala a dala nám název.

Kromě Sapkovského a Łema téměř nikdo v Čechách neznal další polské autory a proto jsme si dali další cíl rozšířit povědomí o polských autorech do České a Slovenské Republiky. V květnu 2006 jsme tento počín oficiálně potvrdili zaregistrováním občanského sdružení na ministerstvu vnitra. Naším cílem se stalo rozšířit DÍLO Velkého Grafomana mezi veřejnost a zpřístupnit českým čtenářům Vojslavický kraj.

Na svém kontě máme nejrůznější úspěchy, jako například objevnou výpravu do Polska známou jako Cesta za Perlou, přednášky a jiné pořady na conech. Vydali jsme několik fanzinů s tvorbou A. P. a dalších u nás ne tolik známých polských autorů. Pozvali jsme Andrzeje Piliipiuka na Festival Fantazie do Chotěboře v červenci 2008, kde byl jako druhý host Andrzej Sapkowski. Spolupřádali jsme i několik koncertů polských hudebních uskupení, abychom podpořili „našich bratří“. Pravidelně ve spolupráci s polským fanclubem Andrzeje Piliipiuka vedeným bratrancem Andrzeje – Markem Farosem pořádáme zájezdy z Prahy do polských Vojslavic na „Dny Jakuba Vandrovce“. V roce 2017 jsme se po návštěvě 12. Dnů Jakuba Vandrovce domluvili s Andrzejem Piliipkem na rozšíření spolupráce a zakoupili jsme práva na vydání 8. dílu ze série o Jakubovi Vandrovci. Conan Destilátor vychází 15.5.2018. A naše Sdružení chystá další tituly.

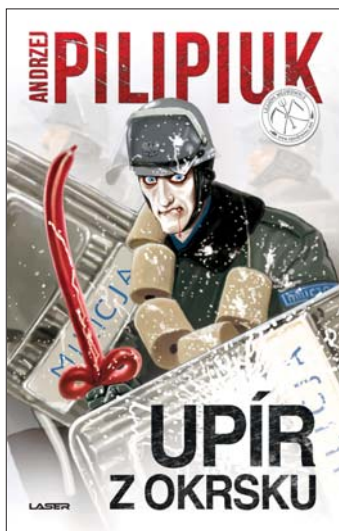
LEGION WĘDROWYCZ je ortodoxní větví Sdružení, jejímž smyslem je přiblížení životního stylu a zásad Jakuba Vandrovce ostatním ve společnosti, propagace Jakuba Vandrovce a velebení jeho zásluh.

V současnosti pracujeme na našem cíli, zpřístupnit dílo Andrzeje Piliipiuka v Čechách a na Slovensku. Štafetu po skvělém překladateli a našem příteli, Pavlu Weigelovi, převzali další výborní překladatelé, a to Robert Pilch (Óko Jelena) a Standa Komárek (Conan Destilátor). Humoristická fantastika nejlepšího zrna je opět k dispozici. Nově vydáváme ve spolupráci s Lase-rem (Euromedií) druhý díl knihy Upír z okrsku, kterou přeložil Pavel Weigel. Co započal Pavel, my dokončíme!

Sdružení Jakuba Vandrovce provozuje internetové stránky www.vandrovce.net a <https://www.facebook.com/vandrovce.net/>

Anotace Conan Destilátor:

Na divokém východě se před mnoha lety zrodil muž. Legenda. Ten, který bojuje proti upírům, vlkodlakům, démonům, d'áblům i místním policistům. Jakub Vandrovce, exorcista samouk, jehož se bojí, ale zároveň jej ke spolupráci neváhá přizvat církev nebo hygienický úřad. Již po osmé máme příležitost poznat jeho příběhy, nad nimiž mnozí nepřestávají žasnout. Seznamte se s Jakubem, který neváhal postavit se faraonovi, vrazil kůl do hrudi Lenina a započal revoluci. Muž, který se postavil nebi i peklu, kde způsobil totální destrukci, nebo odpálil Smřáka panzerfaustem. Vítejte v jeho světě, kde ve společnosti podobně zpustlých kumpánů pije, pálí samohonku, tropí výtržnosti a v souladu s tradicí zarputile válčí s příslušníky nepřátelského rodu Bardaků. Takového dědu byste prostě chtěli mít doma!

Anotace Upír z okrsku:

Upír z okrsku přináší jedenáct příběhů s hlavními hrdiny upíry Mankou, Igorem a Markem. Nechybí posměšky z reality pozdně komunistického Polska. Komu se líbila první kniha, Upír z činžáku, určitě nebude zklamán. A kdo ji nezná, může se zcela nezávazně začíst a prožívat neuvěřitelné příhody upírů za socialismu. Pokud hledáte nevšední humor, výrazné hrdiny a strhující styl psaní, je tohle kniha přesně pro vás.

Andrzej Piliipiuk (*1974)

Polský spisovatel a humorista, který se proslavil cyklem o svérázném vesnickém exorcistovi a palírníkovi Jakubu Vandrovci.

Původním povoláním je to archeolog, nyní se žije jako spisovatel. Má rád historii, astronomii, fyziku i chemii, zajímá se také o medicínu a informatiku. Do žánru vstoupil povídkou Hyena (1996) v časopise Fenix, což je první eskapáda Jakuba Vandrovce. Je také autorem několika dalších cyklů jako Sestřenky, Jelení oko či Norský deník a spousty samostatných knih. Sdružení Jakuba Vandrovce přináší už osmou knihu jeho příběhů s názvem Conan Destilátor.

Legion Wędrowycz

Odposlechnuto

Sovětský úředník zahlédne v Moskvě na lavičce v parku Žida, jak se učí hebrejsky.

„Nemrhejte časem, stejně vás tam nepustíme.“

„Já vím. To já jen až přijdu do nebe, abych se tam domluvil.“

„A co když přijdete do pekla?“

„To nebude problém, rusky už umím.“

Andrzej Pilipiuk: Vezmi černou slepici

Je důležité navštívit čas od času večírek, kde se podává alkohol. Knihy Andrzeje Pilipiuka jsem v knihkupectví zaregistroval, ale ještě předtím, než mi dokázaly proniknout do vědomí, jsem je podle obálek spolehlivě vytlačil do oblasti nezájmu. Něco tak rázovitě vulgárního nemám zapotřebí ani blíže zkoumat. Ale v dobré společnosti a s podporou alkoholu hledí člověk na svět vstřícněji a jaksi blahovonněji. Není-li alkoholu příliš, je dokonce možné, že si svá dobrá předsevzetí zapamatuje, a tak jsem se nakonec k příhodám samozvaného amatérského exorcisty, plesnivého dědky Jakuba Vandrovce dostal i já. Překvapení nakonec byla spíše příjemná.

Líbilo se mi, že autorův vztah k fantastickým prvkům je zcela samozřejmý. Nemám dost čtenářských zkušeností, abych dokázal posoudit, jestli je to něco specificky polského, ale hnedle jsem si vzpomněl na *Dům vědmy z vršku* Miroslawy Sędzikowské, takže jsem ochotný navrhnout, že je. Autoři se často snaží domýšlet, co se stane, když se něco ve světě změní. Sci-fi je na podobném principu často přímo založena, ale i kdyby ne, je těžké ubránit se pokušení: Jak něco podobného mohlo vzniknout? Jak by reagovali lidé, až by to zjistili? Jak vůbec můžou tyto dvě věci existovat vedle sebe? Zde jsou podobné otázky trvale zastřešeny závojem podomácku vyráběné pálenky a kupodivu to funguje dobře a nenuceně. Události se dějí, častěji jsou výstřední než obyčejné, ale jako čtenář mám dojem, že tak to tam nejspíš od nepaměti chodí, i když rozumu se něco podobného vzpírá. Je to hrubé, ale je to bezstarostné – a zjišťuji, že lehkost občas vydá za více než úroveň.

Stejně neukotvené, skoro až nahodilé jsou jednotlivé povídky. Většinou mají cosi jako pointu, ale nejsou na ní založené, což je dobře, protože to nebývá zvlášť překvapivá pointa (o to větší je překvapení, když občas nápaditá je). Působivost povídek není založena ani na malebnosti vyprávění, nedočkáme se žádných zvláštních stylistických výkonů. Opět: věci se jen dějí. Ale je překvapivě uspokojivé, že se dějí právě takto. Je to správný poměr ubohosti a smyslu pro spravedlnost, nudy a násilí, frašky a lyriky, byt' je vystavěny nad základovou vrstvou parazitického přežívání. Na začátku povídky stejně jako ráno nevíme, co nám budoucnost chystá, ale na konci je úplně jasné, co se stalo, a není nic překvapivého na tom, že k tomu došlo právě takto. Hlavní hrdina neudělá skoro nic proto, aby byl další den bezpečnější a předvídatelnější, ale protože se dokázal (a to v určitém smyslu se ctí) vyrovnat se vším, co zatím přišlo, má na to vlastně právo.

S podobnou nenuceností přistupuje autor k celkové výstavbě knihy. Některé příběhy na sebe navazují, ale většina ne. Některé postavy se opakují, ale většina ne. Některé povídky jako by byly součástí většího obrazu, ale většina ne. Skáčou mezi

časy, místy i žánry, naskládané vlastně úplně ledabyle. Ale ve výsledku působí autenticky. Vytvářejí fragmenty světa, aniž by v pozadí byl cítit jakýkoliv autorský kalkul. Některé motivy můžou v budoucnosti dojít rozvinutí a naplnění, náš smysl pro dramaticko na ně poukazuje úplně jasně, ale nevíme, jestli k tomu skutečně dojde, protože takový už je život. A dokonce i u věcí, kde je jasné, že nemůžou zůstat, jak jsou, se klidně může stát, že se rozuzlení dočkají až naši potomci. A navzdory osvědčeným kompozičním zásadám to nepůsobí ani trochu rušivě, dodává to knize nečekanou lehkost.

Všechny kvality jsou totiž lokální: každá povídka je dobře vystavěná, ale není za nimi cítit vůbec žádný záměr, žádný autorský plán, žádné dramatické pnutí. Překvapilo mě, jak osvobozující je to pocít. Jakmile se totiž sejde určité množství literárního textu, který je dostatečně kvalitní, začne si skoro vynucovat strukturu většího měřítka. Je potřeba nakreslit mapu, domyslet životy a motivace postav, sladit fáze měsíce – Aristotela představa, že pohyb je způsoben snahou každého jsoucna spočinout na místě, kam patří, není vůbec tak naivní, jak se dneska občas ve fyzice tvrdí. A tady to není. Nejen, že na autora tohle kouzlo vetknuté do povahy světa nefunguje, on jakoby si ani nevšiml, že existuje. A přitom ta kniha není neuspokojivá. Je otevřená, vlastně je děravá jak řešeto, ale protože je jakoby z jiného světa, nevádí to, nenarušuje to literární vkus.

Jednotlivé povídky jsou civilní, samy o sobě nenápadné, vzbuzují dojem, že jde o historky, u kterých se člověk trochu zasměje, a pak je zase šťastně zapomene. Pocházím z vesnice, takže nepotřebuji parodické zveličení, abych dokázal méně povznášející aspekty vesnického života docenit. Obával jsem se, že mi celkovou pokleslost námětu případná zábavnost peripetií nedokáže ani zdaleka vyvážit. To se mi potvrdilo, protože i když se příhody Jakuba Vandrovce nejspíš čtou pro pobavení, mně nijak výjimečně zábavné nepřišly. Proč jsem je tedy nakonec četl s takovým potěšením? Zdá se mi, že jsou nakonec napsané lépe a důmyslněji, než se na první pohled zdá: jejich samozřejmost klame. Uvědomil jsem si to, když jsem si povšiml, s jakou bravurou autor přechází mezi krátkými a dlouhými povídkami. Ty mají úplně odlišné nároky: způsob výstavby, míra podrobností, postupy při charakteristice postav, rytmus vyprávění, komplexnost zápletky, velikost peripetií, dynamika ukončení – to všechno a nejspíš i mnohé jiné se liší. Andrzej Pilipiuk nejenom dokáže velmi přesně přizpůsobovat literární prostředky podle typu povídky (nebo délku povídky podle způsobu, kterým ji zrovna píše), ale výsledná hromada velmi různorodých a velmi různě dlouhých povídek si zachovává

Andrzej Pilipiuk: Conan Destilátor

Po mnoha opravdu dlouhých letech (čtyřech nejdelších co pamatujeme) jsme se díky fanouškovské iniciativě nakladatelství Legion Wędrowycz opět dočkali nákladu příběhů samozvaného exorcisty-amatéra Jakuba Vandrovce, jeho přátel a několika ještě žijících nepřátel.

O patnácti nových povídkách platí stále to, co napsal Jirka Grunt na předchozí straně. Vedle povídek anekdot z běžného Jakubova dne, popřípadě i ze života dalších postav a postavíček z Vojslavic a Starého Majdanu, tady se nemohu nezmínit o

místních strážcích zákona, kteří se specializují na udílení silničních pokud, v blahém tušení, že skutečně nebezpečné ničemy tiše zlikviduje Vandrovec a jim ještě odpadne otravné papírování, se tento svazek pokud ne hlavně, tak více věnuje kozákovi ve výslužbě Semenu Korčaškovi. V povídce *Pramen* se dovíme, odkud načerpal svou moudrost, které využívá hlavně k tomu, aby Jakuba správně orientoval v prudce se měnícím moderním světě.

Že se totiž od prvních knih o Jakubovi něco změnilo, pozná čtenář už z inzerátů na zadní straně obálky; vedle obvyklých ukrajinských specifik: „Originální vajíčka s překvapením. Čerstvá dodávka rovnou z Černobyli“, se zde objevují témata celoevropská, takřka globální: „Nemáš peníze na bydlení? Otravuje tě každodenní chození do práce? Staň se uprchlíkem! Nabízíme afghánské pasy a výuku paštnutiny. Padesát hodin solária v ceně kurzu“.

.....
neobvykle silnou stylovou jednotu. A je prostě potěšení podobně sepsanou knihu číst.

Něšlo však jenom o kvality formální. Jakub Vandrovec rozlišuje, často dokonce pečlivě a morálně, ale jinak bere věci tak, jak přicházejí: židovští mystikové, nacističtí okultisté, ukrajinští pašeráci, sovětské špiony, muslimští teroristé, místní milicionáři, zombie utopenců, zlevnění dinosaurů nebo opilí archeologové... vlastně nezáleží, jakou podobu na sebe dnešní strasti vzaly. Tenhle příběh je jak černá díra, která bez předsudků nakonec pohltí veškerou existenci, která se dostane do jejího dosahu. Někdy v groteskní zkratce, někdy ve scéně s láskou vystavěné, někdy s humpolácký přímočarým násilím – důležité je, že všechno a cokoliv dokáže pokoutný čaroděj Vandrovec ve svojí myslí pokrýt tak, aby to získalo kontext, v kterém mu to bude dávat smysl. Kouzlo povídek je v tom, že jednak prostě nedokážeme odhadnout, jakým výkladem toho tentokrát dosáhne, ale současně víme, že událost libovolně velikou, libovolně závažnou a libovolně podivnou dokáže vtěsnat do obrazu, který bude mít běžná lidská měřítka. A to je ve vši té bidě nakonec docela útěšné východisko.

Jiří Grunt

Andrzej Pilipiuk: Vezmi černou slepici, překlad Pavel Weigel, Laser 2011, Plzeň, 302 str.

Semen teď Jakubovi pomáhá řešit problémy, kde si nevystačí s pouhým bajonetem nebo osikovým kulem, pomocí kterých komunikoval s živými a pak i mrtvými Němci a komunisty. Třeba když chtějí hájit své hodnoty před ekokoty (tohle slovo by si měl překladatel dát patentovat) z města, kteří přišli hlásat vegetariánství, jež ve své pomatené umanutosti přiklali starým vikingům (dle nich pokojným zemědělcům k výbojům vyprovokovaným až agresivními křesťany. Pokud vám reinterpretace drsných seveřanů bude připomínat některé zelené či

multikulti-gender-feministické bludy, které slyšíte hlavně z veřejnoprávních kanálů, tak vězte, že to byl nejspíše Pilipiukův zámer):

„Dobrej den,“ pozdravil Jakub. „Jakožto představitel homofobních křesťanských masožravců jsme se rozhodli navázat na tradici našich předků a trochu vás zmaloval bičem a řetězem.“

Ono měnit Jakubovy názory a zvyky je vůbec těžké, protože i on si uvědomuje jejich letitou konzistenci, když říká: „Tvrdím, že je třeba bít Němce, i když je to teď ne-moderní. Taky jsem tvrdil, že je třeba bít Rusy, ještě než to začalo být moderní.“ Ostatně čtenáři prvních svazků si možná vzpomenou na jejich motto: „Vítejte v krajině, kde cizák zahyne“.

Ve Vojslavicích, a jde-li o Jakuba, pak zvláště, jsou posunuty hranice možného, na čemž je právě založena Pilipiukova vypravěčská figura, ilustrativním příkladem je třeba titulní povídka, kde naši staříci potřebují pomoc od Conana:

„Na to, abychom najali Arnolda, nemáme finance,“ zamyslel se Vandrovec. „Tak si přiveďme rovnou Conana. Takový divoch z minulosti bude rád facknout za kaliko a skleněné korálky.“

„Možná ano, ale kde seženeme kaliko? Kdysi bývalo k dostání v prodejně Jednoty, ale teď už není ani prodejna ani kaliko ...“

Hnidopichovi by mohly kazit chuť nesrovnalosti, za které někdy asi může i autor, je pak otázka, nakolik si překladatel či redakce mohou dovolit autora opravovat, ale nikdy nejde o věci, které by čtenáře zmátly nebo dokonce měnily smysl povídky. Překladatel Stanislav Komárek důstojně navázal na práci Pavla Weigela, snad mohla být trochu lepší redakční práce, občas nějaké zájmeno odkazuje na jiný větný člen, než by mělo. Ale vyčítá někdo Arabům překlady v překladech Aristotela? Jistě ne, důležité je, že se tímto počinem Jakub Vandrovec vrátil do českých zemí.

ZR

Andrzej Pilipiuk: Conan Destilátor, Legion Wędrowycz – Sdružení Jakuba Vandrovce, Praha 2018, přeložil Stanislav Komárek, ilustrace Andrzej Łaski, 400 str, 449 Kč

S pérákem Evropou aneb Fantastika dle Petra Janečka

Vstup do světa populární kultury zajistil mnoha efemérním postavám ústního podání nesmrtelnost. **Petr Janeček**

Dá se odhalit, které prvky pověsti jsou takřečenými *migranty* a které prvky té samé fámy vznikly v konkrétní zeměpisné oblasti a představují tudíž *nezávislou* obdobu? A jedná se v druhém z těch případů jenom o (podvědomé) archetypy, které v sobě nedobrovolně nosíme?

Podobné otázky si někdy klade každý etnolog, takže i pracovitý Petr Janeček (*1978) z Univerzity Karlovy. Je místopředsedou České národopisné společnosti, přednáší na Západočeské univerzitě v Plzni, vytvořil desítky odborných studií a vícero knih. Nejnovější nazval *Mýtem o Pérákovi*.

Stejnou legendu, pravda, analyzoval už folklorista Miloš Pulec ve studii *Podání o pérákovi* (1965 v periodiku *Český lid*), ale on v tendenci doby ignoroval zahraniční zdroje i za oponou a v Rusku se vyskytující paralely. To o Janečkovi říci nemůžeme a je proto jediným vyvoleným, který téma skákajících mužů zpracoval komplexně. Ta práce si vyžádala víc než deset let, i tak mi ale připadá překvapující, že výsledkem je teprve první knížka o fenoménu. Je tomu nicméně tak, přestože se jedná o nejslavnější mytickou figuru Čech za celé předešlé století.

Ale nebyla ona figura vlastně jenom naše, zdá se. Existovala už v Londýně počátku věku devatenáctého, a to pod jménem Spring-heeled Jack; a nejstarší zmínka pochází z roku 1837. Podobné fantomy znalo rovněž Rusko roku 1918 a zdůrazníme, že nebyli zdaleka jen vymyšlení, i když zkazka je zkazka, takže má vždy pár pestrých tahů štětcem navíc.

Sám Alexej Tolstoj poté zapojil zlověstné péráky do slavného románu *Křížová cesta* (zapříčinili potrat), nicméně už malý syn Korněje Čukovského sepsal roku 1919 mistrou „bylinu“ *Boj péráků s Vaskou Ševcem*. Zkracuji: „To se neslává zlato se zlatem,/ to se nestéká stříbro se stříbrem,/ to se nesešly dvě hory vespolek,/ to se sbíhají ze všech stran péráci,/ to se sbíhají na ten převelký,/ na ten převelký smolenský hřbitov,/ a tam se radí na velké radě,/ na velké radě, na radě nemalé,/ jak by pobili pitěřskou ochranu,/ pitěřskou ochranu, městskou milici...

Náhle jim v ústretě žene se tramvaj./ Žene se tramvaj a za ní vozíky./ Z vozíků vyskočí dobrý mládenec,/ dobrý mládenec, zvaný Vaska Švec./ Vrhli se na Vasku tři nebožtíci./ Prvního Vaska Švec vzal a přetřhl,/ druhého umrlce vzal a přetřhl,/ třetího umrlce popadl za nohy/ a začal chodit ulicí tam a sem,/ a začal pobíjet péráky pérákem./ A bil ty péráky rovnou tři roky,/ rovnou tři roky a tři hodiny./ Znavila se jeho mohutná plece,/ roztrhalo se jeho drátěné brnění,/ ale umrlce pobít nemůže./ Tu však praví Vaskovi z výše nebes hlas:/ „Hoj ty můj milý Vasile Ševče,/ neodjížděj ty tady z těchto míst./ Bojovals

s péráky rovně tři roky,/ rovně tři roky a tři hodiny a tři minuty,/ bojuj s nimi teď ještě osm let.

I poslechl tedy Vasilij Švec,/ začal poznovu bojovat s péráky./ A jeden den za dnem, jako když dešť se line,/ a týden za týdnem, jako když řeka plyne,/ a rúček za rokem, jako když tráva roste,/ a tak uběhlo rovných osm let/ a Vaska pobil všechny nebožtíky,/ všechny nebožtíky do posledního. A tak těm nebožtíkům pějme slávu,/ pějme slávu na věky věků!“

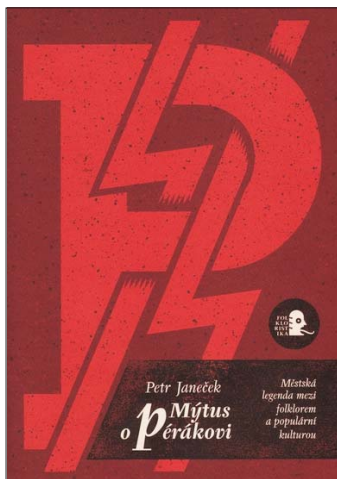
Postrach Petrohradu útočil totiž v *rubáších*, to proto píše Čukovskij o nebožtících. Zrovna tak atakovali tito chuligáni-„poprygunčíky“ chodce v Moskvě a Oděse, už roku 1919 se však poprvé vynořují u nás a konkrétně na Mostecku. Migrační „linie“ tu, pravda, asi vedla ze Saska. Z téhož Saska, kde pak paniky způsobené „Hüpfmännchenem“ propukly hlavně v letech 1948-1953.

A zlatá éra Prahy? Ohraničena je roky 1942-1945, a jak víte, má to specifikum, že byl náš pérák hrdinný odbojář, a jde tedy o městskou legendu *útěšného* typu, o vzdušný zámek. S Janečkem připomenu, že se ty

další dva typy fám (jde o 90 % ze všech) víc bratří se zlem a buď prahnou děsit, nebo chtějí ostrakizovat některou menšinu, čínice ji obětinou. Beránkem.

Za války se pérák „vyskytl“ ještě v Plzni, Pardubicích, Zlíně a Bratislavě a roku 1943 vstupuje takřkajíc do (pop)kultury, ale například i sportu. Rokycanský fotbalista Pepík Šnajdr získal tehdy stejnou přezdívku a povídky o pérákovi uveřejnili Josef Königsmark a Jan Weiss. Ani s osvobozením ale mýtus neumřel, roku 1946 byla zahájena sériová výroba motocyklu JAWA 250 typu 11 „Pérák“ a vzniká i Trnkův-Brdečkův animák *Pérák a SS*. Dva roky nato se stává „skákač“ v *Haló nedělních novinách* poprvé hrdinou komiksu (*Pérákovy další osudy* Vladimíra Dvořáka) a nelze pominout ani Foglarova Šírokka (*Stínadla se bouří*, 1947), jehož síla byla „neuvěřitelná“ a rychlost „závratná“. Žádná výše ani šíře nebyla proň „dost velká“ a skákal přes zdi, jako by měl křídla, do hloubek padal s obratností kočky,“ píše Klasik.

Realita ovšem ani beletrizovaný mýtus jen tak nevypudí a dokládá to „pérácká“ panika v Jičíně let 1959-1960. Roku 1964 se našeho hrdiny dotkne i Jan Otčenášek v *Kulhavém Orfeovi* a rok nato Jan Procházka v *Ať žije republika*. V letech 1967-1968 dojde na nové kreslené seriály – výtvarníků Jiřího Veškrny a Oldřicha Jelínka (*ABC, Mladý svět*) – Ludvík Souček zohlednil bytost v *Případu Jantarové komnaty* (1970) a Rudolf Čechura upevňuje pružiny pod packy *Fika, mistra skoku* v šesté části Šalamounem kresleného večerníčku (1976). Když mi pak bylo sladkých šestnáct, našel jsem i novou péráckou povídku („*Hele, kluci, pérák*“ Pavla Štencla) v časopise *Pionýr*. A téhož roku rádio prvně vysílalo na pokračování hru Jiřího Šoto-

ly *Nejlepší pérák pod sluncem*. Zajímavá próza Zdeňka Vonáska se vynořila i v *Magazínu Dikobrazu* (1985), nicméně to už panovaly časy po „odsunu“ zlověstného muže do luhu kultury dětské. A populárně-kulturní recepce počínaje rokem 1989? Pokračovala i dík dílům Ondřeje Neffa, Otto Janky, Pavla Řezníčka, Jiřího Slavička, Petra Stančíka, Svatopluka Hrnčíře a Kláry Smolíkové a opět vznikají taky filmy: *Pérák* Pavla Soukupa (2013) a *Pérák: Stín nad Prahou* Marka Bergera. Na rozdíl od těchto příběhů ovšem Janečkův *Mýtus o Pérákově* vnímá „skákového fantoma“ jenom jako ekotyp mezinárodního narativního komplexu; i ptejme se, jestli plným právem.

Odpovídám: Zřejmě ano. A Petr Janeček se domnívá, že byly dotyčné vize dostačujícím způsobem homogenní a výhradně se vrývaly do ulic (průmyslových) měst. Generačně se pak vždy přimykají k mladému dělnictvu, k dospívajícím a dětem, a jsou symbolickou spojnicí mezi famou dneška a legendami o démonech 19. století.

„Putovní pověsti byly jako svébytný žánr definovány již v roce 1958 folkloristou Reidarem Th. Christiansenem,“ připomíná autor a jedná se o mezinárodně rozšířená realistická vyprávění podávaná jako záznamy „skutečné události“. Ta vyprávění jsou přitom definována „společným epickým narativním základem a souvislostí se specifickými lokálními zkuše-

nostmi, které jim dodávají věrohodnost pro místní společenství,“ a dle sociologa Garyho A. Finea bývají složeny vždy ze dvou navzájem dynamicky komunikujících vrstev – *narativního jádra a narativních detailů*.

„Jádro zůstává konstantní napříč drtivou většinou sociálních situací v čase a prostoru a *details*, ty jsou pevně zakotvené ve specifickém lokálním prostředí. A zatímco narativní jádro pověsti je jejím výrazně stabilním i pasivním a *bezčasým* prvkem, jsou to právě narativní detaily, které způsobují šíření a popularitu dané putovní pověsti napříč časem a prostorem.“

Primárním úkolem detailu je přitom *zatraktivnit* pověst pro „místní vypravěče a posluchače“, a to jejím přizpůsobením lokálním podmínkám i vkusu.

Ani v pérákově mezinárodním případě však neobstojí, mám pocit, argument, dle něhož je ve všech zemích stejná jeho funkce sociální, a to útěšná anebo (naopak) varovná.

Už z principu přece ta funkce ani neumí být jiná.

Ať tomu je jakkoli, uvnitř veškerých péráky dobytých států představují ony narativy vysoce případné lidové komentáře ke klíčovému přerývům dějin.

Ivo Fencel

Petr Janeček: Mýtus o Pérákově. Městská legenda mezi folklorem a populární kulturou. Argo, edice Folkloristika (svazek druhý). Praha 2017. 360 str.

Fotogalerie Parconu 2018 v Bílovci

Foto: František Novotný, Pavel Konečný, Kateřina Zapletalová, Hanina Veselá

Civilizační šok²

Část třicátá první: Klaus versus Gore

V minulé kapitole jsem vyličil mentální pouť, kterou projde logicky uvažující člověk při studiu klimaskeptické literatury. Uzná, že globální oteplování existuje, protože to uznávají i sami skeptikové. Skeptikové s fyzikálním vzděláním uznávají i fakt, že se to děje s přispěním skleníkových plynů, hlavně oxidu uhličitého. Tvrdí to Richard Lindzen, Ian Plimer i Roy Spencer, známí zastánci skeptických názorů. Tito pánové se na spektru názorů pohybují někde mezi *termofily* a *pesimisty*. V čem se rozcházejí s nevládním panelem pro klimatickou změnu IPCC, je přesvědčení, že CO₂ nemůže být jedinou příčinou oteplování. To by bylo moc jednoduché. Podle těchto skeptiků samotná energie absorbovaná oxidem uhličitým nestačí k ohřátí planety tak, jak hlásají *oteplovači*. Abychom se dostali na teploty ze zpráv IPCC, musejí v klimatickém systému planety existovat pozitivní zpětné vazby. Modely IPCC s nimi počítají, ale podle kritiků je nadhodnocují.

Ptáte se, co jsou to zpětné vazby? Existuje jich několik. Například, když se Země ohřeje, zmenší se ledová pokrývka na pólech. Když bílý led zmizí, obnaží se temný povrch horniny nebo hladiny moře, což zvýší absorpci slunečních paprsků a způsobí zvýšené ohřívání pólů. Absorpce tepelného záření urychlí další tání ledu a proces oteplování se zrychluje, dokud led nezmizí docela. Dalším typem pozitivní zpětné vazby je ohřívání oceánů. To způsobí, že CO₂ rozpuštěný v chladné vodě vyšumí z teplejšího oceánu jako sodovka. Čím víc CO₂ přejde do atmosféry, tím silnější bude skleníkový efekt. Třetím možným mechanismem je rozmrznutí sibiřských permafrostů, které začnou vypouštět větší množství metanu, třicetkrát silnějšího skleníkového plynu než je CO₂. Čtvrtou zpětnou vazbou jsou hydridy metanu. Tyto sloučeniny jsou uvězněné tlakem na dně chladných oceánů, ale v teplejší vodě metan vybublá z oceánu a podpoří skleníkový efekt. Jako poslední příklad uvedu vodní páry. Po oteplení bude v atmosféře větší oblačnost. I voda je skleníkový plyn, ale funkce mraků je dvojitá. Buď zachycují infračervené paprsky unikající do vesmíru (oteplení), nebo planetu stíní před sluncem (ochlazení). Který z těchto dvou efektů zvítězí, zatím není jasné, je možné, že tato zpětná vazba bude negativní.

Ani jeden ze zmiňovaných scénářů nedokážou klimatologové převést na výslednou teplotu s uspokojivou přesností. Musejí se spoléhat na odhady nebo na historické korelace mezi povrchovou teplotou a obsahem CO₂, kalibrované na základě dat z ledových vrst. Za tyto odhady nikdo ruku do ohně nedá. Navíc existuje ještě efekt aerosolů ve vzduchu, které planetu ochlazují. Vyprodukuje jich Čína v tomto století víc, nebo méně? Kdo ví...

Protože akceptuji skutečnost, že o zpětných vazbách moc nevíme, musím uznat, že předpovědi podle modelů jsou nejisté. Postupně se zlepšují a nabízejí užitečné odhady pro plánování budoucnosti, ale pořád jsou to jen odhady. Modely nezharnují ani kolísání sluneční radiace, ani náhodné jevy, jako třeba

ba výbuch sopek (popílky dokážou planetu citelně ochladit). Proto se IPCC ve svých odhadech drží při zdi a opatřuje je širokým koeficientem spolehlivosti. Například nejhorší scénář odhaduje do roku 2100 oteplení o 3,7 °C plus mínus 1,1 °C. Tedy hodnoty mezi 2,6 – 4,8 °C.

Klimaskeptici modely nenávidí. Jakou jinou alternativu však máme? Máme si zajít pro radu k ukrajinské kartářce? Je dobré vědět, že modely a simulace se používají prakticky v každém vědním oboru. Od odhadu úrokových procent k výpočtům zatížení, které musí vydržet křídla boeingu při startu, až po modelování porodnosti a hustoty dopravy. Vědci používají modely k testování hypotéz. Nikde není řečeno, že letošní model bude platný i příští rok. Skeptikové dští síru, že je to podvod, vždyť klimatologové nejdříve tvrdili, že se oteplí o tři stupně, a pak to snížili na dva! Fuj! Stejní lidé, kteří nenávidí klimatické modely, však bez protestů přijímají, že se odhady hospodářského růstu mění každý měsíc.

Experimentální vědci dávají na konferencích k lepšímu tento vtíp: Modelům nevěří nikdo, jen ten, kdo je vytvořil. Experimentálně získaným datům věří všichni, kromě toho, kdo je naměřil. Ta druhá polovina bonmotu je důležitá, vrátím se k ní později.

Gore hovořil v *Nepřijemné pravdě* o nebezpečí, že se jednoho krásného dne rozpustí polární čepičky a spodní Manhattan zaplaví voda. Mezivládní panel IPCC je podstatně uměřenější. Expertům se alarmismus moc vyčítat nedá. IPCC zpráva z r. 2015 odhaduje vzrůst hladiny oceánů od třiceti centimetrů do jednoho metru. Nezpůsobí to ani tak tající ledovce, jako spíš obvyklejší tepelná rozpínavost vody při vyšších teplotách. Teplejší voda má prostě větší objem.

Když nahlédnete do klimatických zpráv, setkáte se s terminologií takzvaných RCP scénářů (Representative Concentration Pathways). RCP předpovědi jsou vypočtené pro příkon watů na metr čtvereční přidaných do energetické bilance planety skleníkovými plyny. V roce 2015 jsme byli na RCP 1,95 W/m², hodnoty však lezou rychle nahoru. IPCC v modelech odhadnutých pro rok 2100 používá scénáře s RCP 2,6 (optimistická hodnota, kdy spotřeba fosilních palivech bude klesat, CO₂ nepřesáhne hladinu 421 ppm v atmosféře nebo ekvivalent 475 ppm, když zahrneme i efekt dalších skleníkových plynů), RCP 6,0 reprezentují scénář, kdy se vykašleme na alternativní zdroje a spotřeba fosilních paliv bude stoupat. Poslední scénář je RCP 8,5, kdy spalování uhlíku do roku 2100 ještě urychlíme. Výsledkem bude 935 ppm CO₂ nebo ekvivalent 1313 ppm s ostatními plyny). Scénář RCP 2,6 odpovídá vzrůstu teplot do r. 2100 o 1 °C, RCP 6,0 způsobí vzrůst o 2,2 °C a v nejilnější variantě to bude 3,7 °C. Poslední scénář není extrém, považují ho za nejpravděpodobnější vývoj budoucnosti z důvodů, které vysvětlím později. Ani pak nenastane armagedon. Metrový vzestup hladiny moře lidstvo zvládne, ale úplná selanka to nebude.

Klimaskeptici často poukazují na nejistotu naměřených

teplot. Hodnota oteplení o jeden stupeň za posledních sto let, dá se to vůbec pozorovat? Vždyť je to chyba odečítání na stupnici teploměru. Práce s experimentálními daty je mi blízká, proto jsem se zahloubal do měření klimatických laboratoří dostupných na internetu. Nejznámější jsou teplotní řady NOAA – National Oceanic and Atmospheric Administration USA, GISS – Goddardova Institutu for Space Studies financovaného NASA, a za třetí CRU – Climatic Research Unit (CRU) z Univerity of East Anglia. Tato skupina publikovala už čtvrtou verzi globálních teplot CRUTEM4. Všechny laboratoře dávají na web zdrojová data, ze kterých si i amatér může vytvořit vlastní grafy a názor. Já to zkusil a čekalo mě prozíření.

Většina laiků se domnívá, že když na problém poštvete družici, budou výsledná data sofistikovaná a neprůstřelná. Je to přece kosmická věda! Jenže satelitní měření je jako každé jiné. Potřebuje dobrou přípravu, stabilní přístroje a přesnou kalibraci. Prvním problémem satelitů je, že měření máme k dispozici jen za pár desítek let. Když se s klimatickými satelity v roce 1978 začalo, byl na oběžné dráze jen jediný. Brzo přibýly další, ale ty staré dosluhovaly a bylo nutné je měnit. Služební doby družic se často nepřekrývaly, a protože nové generace přístrojů jsou citlivější, bylo potřeba provést korekce, neboli připlně napojit nová měření na stará. V napojení se vždycky objeví zub nebo trochu jiný trend. Za druhé, družice jsou bezvadná věc, ale měří data globálně. Zprůměrovávají velké oblasti a lokální data se vytrácejí. Za třetí, družice neměří teplotu Země, ale atmosféry. Buď spodní troposféry (6–10 km), střední troposféry nebo horních vrstev atmosféry. Teploty v různých vrstvách se navzájem liší a neshodují se s pozemními stanicemi. Víte například, že horní vrstvy atmosféry se mírně ochlazuje? Fyzikální vysvětlení zní, že skleníkový efekt zabraňuje energii uniknout z povrchu do horní atmosféry. Vezměte na vědomí, že povrchová teplota planety a družicová měření atmosféry nemusejí souhlasit. Za čtvrté, měřit absolutní teplotu je těžké, proto se hodnoty přepočítávají na relativní teplotu, tedy na odchylku od vybrané referenční hodnoty. Jinými slovy, družicová měření jsou komplexnější, než si laik představuje.

Klimatičtí skeptici několik let předhazovali NASA, že její satelity ukazují nižší trendy oteplování než pozemní stanice, což dokazuje, že oteplování je humbuk. Vědci z Remote Sensing Systems se na to mrkli a v říjnu 2017 vyšel v Journal of Climate článek, který vysvětlil, že skeptici mají pravdu. Odchytky byly způsobené postupnou změnou orbity několika satelitů od roku 2000. Když vědci data zpětně překalibrovali, teploty se začaly víc podobat těm pozemským a oteplování bylo víc vidět. V ten moment skeptici začali rvát „faul!“ a vymýšlet konspirační teorie. Opravu však zpochybnit nedokázali. O jiném případě informoval časopis Nature. Satelity měřící výšku hladiny oceánu se neshodovaly s měřením mořských bójí. Na Zemi hladina oceánu stoupala, z vesmíru to nebylo vidět. Nakonec se zádrhel vysvětlil tím, že NASA zabudovala do elektroniky softwaru korekci na stárnoucí senzory, ale software pokles citlivosti překompenzoval. Odhalit chybu

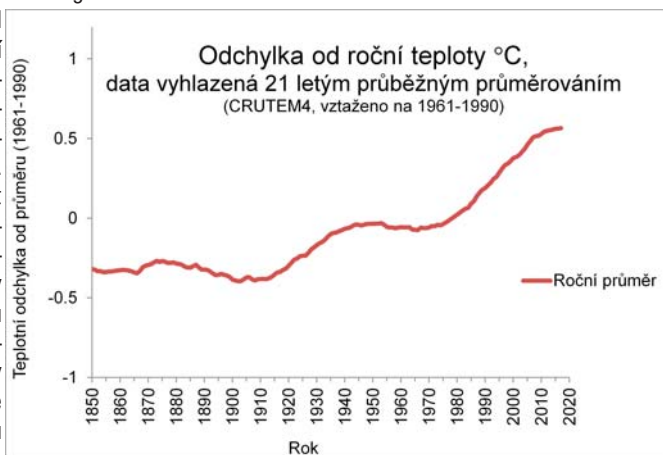
nebylo triviální, vždyť hladina stoupá o 3,9 milimetrů za rok a oceán ne a ne postát v klidu. Pořád se na něm dělají vlnky.

Těchto pár případů mě přesvědčilo, že skepse je na místě. Konspiračním teoriím nevěřím, ale ani slepě nevěřím satelitním datům. Mám k tomu ještě jeden důvod. Hodnoty satelitních teplot nestoupají ve spořádaném trendu, místo toho jsou v grafech vzepětí a propady v rozsahu několika let až dekád. To jsou skutečné odchylky způsobené přirozenými teplotními cykly, kterým zatím moc nerozumíme. Výsledkem je, že grafy jsou tak rozvlněné, že i po statistickém vyžehlení dat je těžké vysledovat jasné trendy. Údaje z družic (jako solární aktivita, hladiny světových oceánů, plocha ledu v polárních oblastech) jsou k dispozici po dobu pouhých čtyřiceti let. Orbitální klimatologie je mladá věda.

Kromě orbitálních pozorování máme k dispozici měření z pozemních stanic. Máme záznamy pro dobu stovek let, takže obyčejný teploměr v dřevěných budkách zatím vítězí nad družicemi. Pražské Klementinum začalo s měřením v roce 1752 (<http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/praha-klementinum>), ale kvůli nestandardnímu umístění stanice se měření do globálních výpočtů teploty nezapočítává. V Anglii začali měřit roku 1652, zbytek Evropy o století později a v USA mají solidní záznamy až od devatenáctého století. Slušný přehled o globální teplotě slepíme dohromady až po roce 1850, kdy jsou k dispozici data pro všechny kontinenty s výjimkou Antarktidy. Moji oblíbenou řadu globálních teplot vypiplali v CRU v Anglii. Poslední verze z roku 2012 známá jako CRUTEM4 zahrnuje 5500 meteorologických stanic. Tým CRU šíří databázi pomocí programu Google Earth, trendy oteplování jsou přesvědčivé.

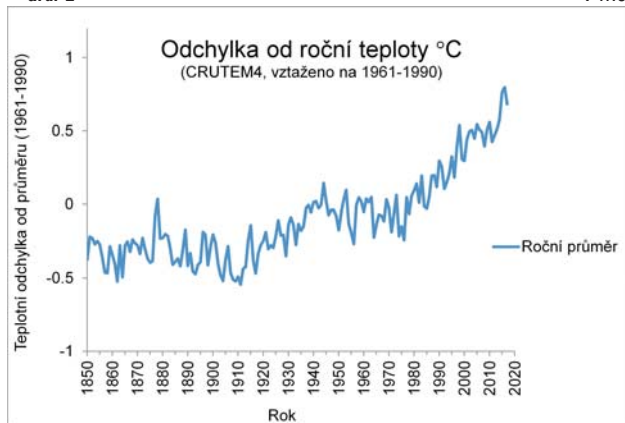
I v případě vypiplaných dat je však na místě skepse. Například: co si představujete pod pojmem globální teplota? Graf 1 ukazuje příklad vyhlazené křivky z dat institutu CRU. Oteplování je evidentní, od roku 1900 teploty stoupají vzhůru. Teplota v Grafu 1 je uváděna jako odchylka (anomaly) od „normální“ hodnoty. Za normální berou průměr hodnot z období 1961–1990. Než si uděláte závěr, že se Země ohřívá, uvědomte si, že data jsou statisticky vyžehlená. Hodnoty v Grafu 1 jsou zprůměrovány plovoucím průměrem v rozsahu 21 let.

Graf 1.

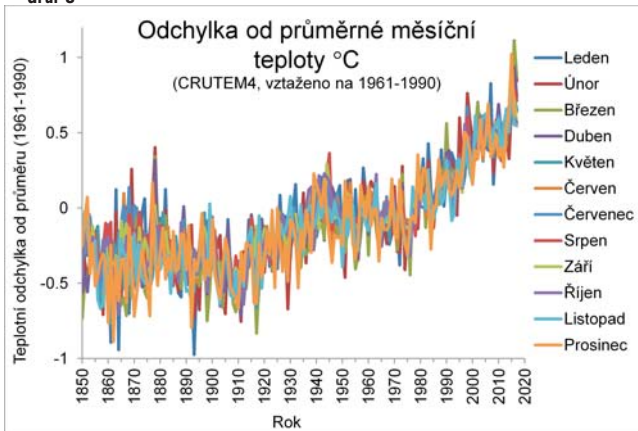

Graf 2 ukazuje pro porovnání ta samá CRU data, ale bez vyhlazení. Výsledek je zubatá křivka, rozdíly mezi sousedními lety jsou až půl stupně a v průběhu dekády kolísají i víc. Dost velký šum na to, že měříme vzestup globální teploty pouhého jednoho stupně za sto let!

Graf 2

Graf 3

Tím analýza nekončí. Je dobré vědět, že roční hodnoty v Grafu 2 jsou výsledkem zprůměrování dvanácti řad pro všechny měsíce v každém roce. Tato původní data ukazují Graf 3, který je příslušně „chlupatý“. To znamená, že v původních datech existuje značný rozptyl. A to přesto, že v měsíčních hodnotách v Grafu 3 jsou výsledkem průměrování. Jak denních teplot, tak tisíců pozorovacích stanic.

Graf 1 je srozumitelnější než Grafy 2 a 3, protože nárůst globální teploty je lépe vidět, ale je to pouze za cenu, že ztratíte informaci o rozptylu dat. Nenamítám nic proti CRU prezentaci, data jsou v pořádku a průměrování je korektní matematická operace. Je však dobré vědět, že hladké teplotní křivky, které vám prezentují sdělovací prostředky, vznikají brutálním statistickým žehlením dat. Prostě měříme relativně malé změny globální teploty na pozadí velkého šumu a přirozených teplotních cyklů planety.

Vyhlažování dat si můžete vyzkoušet sami na stránkách NASA <https://data.giss.nasa.gov/gistemp/graphs/customize.html>. Zvolte smoothingwindow v rozsahu 1 (žádný filtr) až 20 (dvacetileté průměrování) a uvidíte, co to udělá.

Další způsob jak znázorňovat tepelné trendy je sloupcový Graf 4 s plusovými odchylkami v červené barvě a mínusovými v modré. I tato data pocházejí z CRUTEM4, zelená linka je plovcový průměr. Graf je normalizovaný na „normální hodnoty“ z let 1961–1990, proto v tom období osciluje linka poblíž nuly. Kdybychom zvolili jako normalizační období 1850–1900, bylo by celé dvacáté století v červených hodnotách. Jak vidíte, s daty se dá kreativně fixovat.

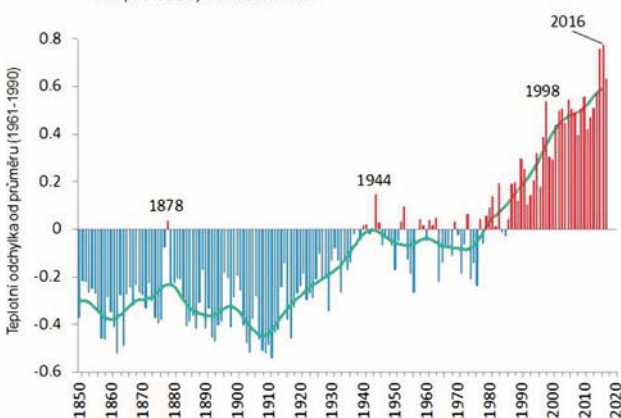
Všimněte si, že v Grafu 4 jsou některé roky výjimečně teplé (1878, 1944) a že i koncem dvacátého století existovala chladná období, třeba v sedmdesátých letech. Proč? Těžko říct, oscilace jsou přirozené. Červené hodnoty v Grafu 4 ukazují, že se poslední dobou otepluje. 0,6 °C od roku 1980 není závratný skok, ale tento trend zachytila prakticky každá měřicí stanice na celé zeměkouli.

Občas klimatičtí vědci počítají lineární trendy, například 0,6 °C za 40 let. Skeptici jim to vyčítají s tím, že trendy jsou dobré jen ke strašení lidí. Oteplovací trend můžete vypočítat pro léta 1900–1940, ale pak se třicet let nic nedělo! Ti samí skeptici však hlasitě oslavovali trend z let 1998–2015. Říkali tomu oteplovací pauza. Někteří *zabedněnci* tvrdili, že nastal konec oteplování, ale nejnovější data jim zkazila radost. Teploty stoupají dál.

Pro vážné zájemce doporučuji nainstalovat program Google Earth s daty staženými z webu CRU. Získáte možnost prohlédnout si šachovnici polí, v jejich ploše se průměrují údaje pozemních stanic. Když poklepete na vybrané pole, objeví se graf průměrných teplot a v okně si můžete dohledat každou stanicí zvlášť. Třeba Praha-Ruzyně publikuje teploty zhruba od roku 1850 s přestávkou v letech 1940–1949. Milešovka začala s měřením roku 1905, Karlovy Vary roku 1961.

Graf 4

Odchylka of průměrné roční globální teploty
stupně Celsia, CRUTEM4 data

Tohle cvičení s Google Earth mi ukázalo, že CRUTEM4 sice zahrnuje data z 5500 stanic, ale přesto jsou data poměrně sporadická, zvlášť pro stará měření. Dát dohromady všechna historická data byl zásluhou projekt, ale k ideálu mají daleko. Například v USA v devatenáctém až dvacátém století často měřili teploty dobrovolníci-amatéri. Ti se občas napili whisky nebo dostali chřipku a nějaká hodnota jim vypadla. Nebo jim z rukou vypadl teploměr a na nový neměli. Klimaskeptici se snaží data zpochybnit různými způsoby. I malé chyby se prý mohou projevit ve falešných trendech. Odborníci oponují tím, že zprůměrováním stanic se chyby vyruší a i s nepřesným teploměrem zůstávají trendy zachovány, pouze jsou v hodnotách posunuté nahoru či dolů.

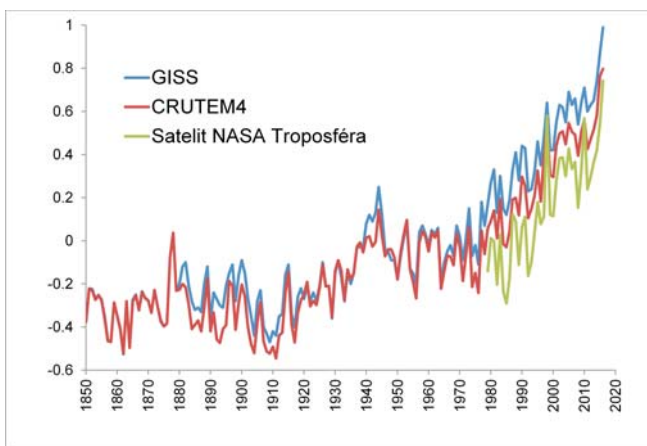
Já osobně jsem měl pochybnost o tom, jestli se dají hodnoty teploty celého světa zprůměrovat. V Evropě se dřív používal Mannheimský systém, teploty se odečítaly třikrát denně v 7, 14 a 21 hodin a průměrná denní teplota T_3 se počítala jako $T_3 = (T_7 + T_{14} + 2 \times T_{21}) / 4$. V USA to řešili tak, že se zaznamenávaly maximální a minimální teploty a z nich se denní teplota T_2 jednoduše zprůměrovala. Poskytují měření T_2 a T_3 stejné výsledky? A jak moc se blíží skutečné průměrné denní hodnotě, která se dnes stanovuje z dvaceti čtyř hodinových měření T_{24} nebo kontinuálním sběrem dat? Pokud nejsou měření shodná, jak si můžeme být jisti nalezenými trendy globální teploty?

Ve vědě platí, že když máte pochybnost, je dobré nahlédnout do odborné literatury. S největší pravděpodobností nejste první, koho ten problém zaujal. Našel jsem několik studií, které odvodily, že T_2 a T_3 metody dávají porovnatelné výsledky, jen s větším rozptylem hodnot, než je normální pro T_{24} nebo kontinuální měření (Chylek, Dall'Amico a jiní).

Šťouralové mého typu si přesto nedají pokoj. Co když ovlivnil globální záznamy teploty rozpad SSSR, kdy se systémy vypadly sibiřské stanice? Nebo naopak to, že poslední řada globálních teplot CRUTEM4 zahrnuje data z měření nové moderní stanice ze Sibíře? Skeptici hovoří o tom, že stanice původně ležící daleko od měst se s postupem urbanizace ocitly uvnitř měst a působí na ně takzvaný efekt tepelných ostrovů. Co když právě tohle vysvětluje pozorovaný růst teplot v posledních padesáti letech?

I tyhle otázky už vědci sbírající experimentální data napadly. Surová data bývají očištěna o efekt tepelných ostrovů (pokud je to nezbytné, dělají to už národní meteorologické stanice). CRU navíc hledá odlehlejší výsledky a hodnoty s velkou statistickou chybou z průměrů vyřazuje. Množství práce, které sběr dat zahrnuje, vzbuzuje respekt. Když jsem nastudoval, jak celý systém funguje, musím uznat, že přímá měření nejsou perfektní, ale výzkumníci udělali dobrou práci. Pokud si myslíte, že to zvládnete lépe, staňte se klimatickými vědci a po deseti letech výzkumu nabídněte své výsledky k porovnání. Přesně jak to udělaly laboratoře CRU, NOAA a GISS. Na webových stránkách je vidět, že rozdíly mezi daty jsou malé. V Grafu 5 porovnávám data CRU, NOAA a příkladem satelitní data NASA (roční zprůměrovaná data).

Graf 5

Červené hodnoty CRUTEM4 sedí v grafu o trochu výš proto, že CRU používá pro normalizaci roky 1961–1990, zatímco GISS roky 1951–1980. Satelitní hodnoty se odchyľují trochu víc, ale to je přirozené, protože se jedná o teplotu vzduchu ve spodní atmosféře, nikoliv povrchové teploty. Posouzení nechám na vás, ale korelace mezi daty je nepochybnitelná. Fakticky se otepluje.

Skeptici pořád vedou svou. Co je to jeden stupeň za století! Vědci jsou alarmisté! IPCC má jediný cíl, dokázat, že oteplování existuje, a potvrdit oprávněnost své existence. Pokud by klimatická změna neexistovala, může se IPCC dobrovolně rozpustit. *Pesimisté* předhazují Gorovi, že záměrně nafoukl teplotní bublinu a s pomocí zelené lůžky nás nutí, abychom si utáhli opasky. Uprímně řečeno, máte dojem, že se k tomu naše společnost chystá? Já ne. Ani Gore nepřestal létat kolem světa tryskáčem a neprodal žádný ze svých domů.

V českém prostředí je vlajkonošem skeptiků Václav Klaus. O klimatu rád mluví, napsal dvě knihy a nechává se zvát na světové konference do exotických destinací. Aby ho nikdo nemohl nařknout, že je sám alarmistou, nazval své poslední dílo střídmo *Zničí nás klima nebo boj s klimatem?* Na webu si můžete přečíst dvě recenze. V první se vůči Klausovi se vši úctou ohrazuje klimatolog Radim Tolasz (<http://blog.aktualne.cz/blog/radim-tolasz.php?itemid=29636>), ve druhé svému jmenovci leští polobotky Václav Vlk na Neviditelném psu. (http://neviditelny-pes.lidovky.cz/kniha-znici-nas-klima-anebo-boj-s-klimatem-f1f/p_klima.aspx?c=A171011_231641_p_klima_wag).

Václav Klaus v knize drží svou obvyklou laťku. Cituje spřízněné autory od *zabedněnců* přes *nevěřící Tomáše*, *termofily* až po *pesimisty*. Na klimatické vědce se nedostane. Klaus přiznává, že není klimatolog a používá jen sekundární zdroje. Některé pocházejí od skeptiků, kteří jsou odborníky ve svých oborech, ale klimatickou vědu znají jen z doslechu. Richard Lindzen, Ian Plimer a Fred Singer jsou vědci v důchodu, kteří Klausovi přezývali data z veřejně přístupných databází. Na tom není nic špatného, z podobných zdrojů jsem vycházel také, ale je mi jasné, že tento způsob práce je ošidný. Než se člověk stane znalcem v oboru, nějaký rok to trvá a vlastní experimentální

práce je nutná. Problematictějším Klausovým zdrojem informací jsou popularizátoři typu Nigela Lawsons, Pascala Brucknera a Christophera Moncktona. Ti vycházejí z nerecenzovaných blogů a médií. Jsou to přezývavci na druhou a výsledkem jsou často zkomolené výstupy. I v případě, že se přezývavci ohánějí informacemi z důvěryhodného zdroje, nahlédnutí do původní publikace často ukáže, že citovaný vědec ve skutečnosti udělal jiný závěr, než který mu vkládají do úst.

Václav Klaus je de facto přezývavcem na třetí a je to znát. Uvádí známé grafy skeptiků, například data z ledových vrstů, ale o tom, jak se z izotopů vodíku odhaduje historická teplota planety, se od něj nedozvíte. Klaus nám pouze sděluje, že klima se mění, vždycky měnilo a dál se bude měnit. Může za to příroda, ne člověk. Klaus letmo zmíní Milankovičovy cykly, ale víc od něj nežádejte. Tohle není kniha pro přírodovědce. Některé grafy jsou matoucí (strana 74, rozpětí osy x je čtyři sta tisíc let, zatímco popisek tvrdí, že se jedná o miliony let), jiné jsou neúplné, jako na straně 82 (vyžehlená křivka teplot v letech 900–1900 v Anglii). Kdyby Klaus doplnil trendy teplot za posledních sto let, jeho tvrzení, že obsah oxidu uhličitého nekoreluje s teplotou, by nebylo přesvědčivé. Proto moderní teploty decentně v grafu neuvádí.

Když jsem se skřípěním zubů akceptoval, že se o klimatické vědě nic nedozvím, doufal jsem, že se Václav Klaus projeví jako ekonomický expert. To je přece jeho parketa! Kapitola tři je však stejně plytká jako ty předchozí. Klimatický malér (pokud nastane, čemuž Klaus nevěří) bude díky diskontní míře lacinější řešit ne dnes, ale v budoucnosti. Klaus nám dává stejnou radu jako ekonomové v USA před hypoteční krizí. Žijte na dluh, vezměte si hypotéku, vaše dluhy budou časem levnější než dnes. Jak to padlo, jsme viděli všichni. Pokud člověk zapomene na fakt, že hypotéka má úroky, přijde o barák nebo o planetu.

Nakonec mi došlo, že Klause nezajímá klima, ale nebezpečí nové totality. Aktivisté prý používají změnu klimatu jako záminku, aby zničili naši svobodu. To je hezké, ale na knihu o klimatu trochu málo. Václav Klaus si navzdory dvaceti letům řečnění na pódii nedoplnil klimatické vzdělání. Neví, co je to Suesův efekt ani to, že Milankovičova teorie nedokáže vysvětlit, proč přechází frekvence dob ledových před milionem let ze sto tisíc na čtyřicet jedna tisíc let. Navzdory tomu si Klaus stěžuje, že nad ním klimatičtí odborníci ohruňují nos. Dokonce ani Gore s ním nechtěl debatovat.

Přiznám se, že jsem Gorův film *Nepříjemná pravda* neviděl až do letoška (2018). Vyhybal jsem se mu ze strachu, že to bude alarmistická masáž. Přemohl jsem se a příjemně mě překvapil. Na to, že film je přednáška se suchými grafy, nedopadl špatně. Ukázalo se, že Gore má slušnou vědeckou průpravu a na univerzitě získal povědomí o obsahu CO₂ v atmosféře. V průběhu let si znalosti doplnil u autorit v oboru. Jistě, Gore používá argumenty, které diváka citově vydírají (chudáci lední medvědi), nebo se uchyluje k poplašným zprávám (zatopený Manhattan), ale celkově jsou jeho tvrzení podložena klimatickou vědou. Na youtube se můžete podívat na debatu vědců Roye Spencera (*termofil*) a klimatického vědce Stotta Denninga (*oteplovač*), ve které rozebírají jednotlivá tvrzení Gorova fil-

mu www.youtube.com/watch?v=potLQR7-_Tg. Podle mého soudu vítězí tým Denning-Gore.

Premýšlel jsem, proč mě Klausova kniha tak iritovala. Klaus se jsem uznával jako kverulanta (což je ve vědě dobrá kvalifikace) a jeho skepsi k prezentaci klimatických dat v podstatě sdílím. Proč mě domácí skeptik roztrpčil víc než Gore? Je to zřejmě tím, že se Klaus vyprofiloval hodně nesympaticky. Mezi řádky prosakuje samolibost, například když jeden po druhém vypočítává čtrnáct evropských jazyků, do kterých byla přeložena jeho *Modrá, nikoli zelená planeta*, a ještě přidá čtyři další neevropské. Své kritické myšlení zakládá na nekritickém přebírání názorů skeptiků, jejichž podloženost nezkoumal ani nekonzultoval s odborníky. Kniha působí dojmem, že ji namluvil do diktafonu a poslal do tisku bez korektur. Klaus opakovaně vyjadřuje naději, že kniha přispěje k nápravě světa, ale nenamáhal se ji vypilovat do argumentačně sevřeného díla. Klimatologii označuje za soft vědu a vědci jsou podle něj tendenci, nevzdělání a podplacení granty. Pro tyto alarmisty je prý typická nenávist ke všem, kdo jejich názory nesdílejí. Praktikují environmentalismus jako náboženství, nikoliv vědu.

Uznávám, že vědci nejsou neomylní. Někteří chtějí vydělat i peníze. Velká část z nich jsou ješitové. Myslíte si však, že Václav Klaus žádnou z těchto charakterových vad nemá?

Do USA jsem se přestěhoval v roce 1996. V té době byl Václav Klaus předsedou ODS, otcem kupónové privatizace a politickým géniem. Jeho pády, prezidenturu a neúspěšný souboj se samolibostí jsem sledoval zpovzdálí přes oceán. Až do přečtení *Zničí nás klima nebo boj s klimatem?* jsem ho vnímal jako pana profesora, který zvládl přechod od socialistického k tržnímu hospodářství. Když však vidím, jak ležérně Klaus přistupuje k tématu klimatu, v mých očích klesl. Od té doby se nemohu zbavit podezření. Co když byla geniální kupónová privatizace stejně nedomyšlená a střelená od boku jako Klausovy klimatické názory? Není Václav Klaus jen velká bublina porevolučních let?

Co říci na závěr? Přejde globální oteplování, a pokud ano, co nás čeká? Realisticky to vidím takto: otepluje se. Nebude to konec světa, ale teplota bude stoupat dál. Lidstvo potřebuje energii z fosilního uhlíku a alternativní zdroje ji do třiceti let nahradí. Slunce v noci nesvítí a vítr nefouká. Časem si přiznáme, že jádro je jediná technologie, která může vyplnit díru v poptávce. Možná dokonce vložíme peníze do výzkumu termionukleární fúze, kosmických elektráren a klimatického výzkumu. Měli bychom alespoň vědět, co přijde. Kde vypuknou sucha a odkud lidé budou utíkat do příjemnějších částí planety.

Zatím se neděje nic drastického. Druhá světová nebo vpád Mongolů do Evropy byly řádově větší katastrofy. Proto žádnou rozhodnou akci od politiků nečekám. Nikdo se nechce omezovat. Budeme vypouštět do atmosféry CO₂ tak dlouho, až to začne být opravdu citit. Pak začnou voliči požadovat změnu, tedy jestli v té době ještě bude existovat zastupitelská demokracie. Dejme tomu za padesát až sto let vypukne slušná hysterie. Potraviny budou drahé a v Čechách budou příjemné subtropy. Jenže vyluxovat CO₂ z atmosféry planety nebude jednoduché a nápad vypouštět chladivé aerosoly zní hodně strašidelně.

Nastane konec lidstva? Ani v nejmenším. Jsme hodně živo-

Soutěž krásy pro vlivné, leč ošklivé

Přednost před vzhledem dostane v Miss America osobnost uchazeček. Rozhodnutí, které nic nemění na tom, proč jsme tady a kam míříme.

Soutěž Miss Amerika zrušila promenádu v plavkách i ve večerních šatech a propříště nebude hodnotit dívky podle vzhledu, ale dle vzdělanosti, talentu a sociálního vlivu. Za změnou podmínek soutěže prý stojí hnutí MeToo, podle něhož je hodnocení fyzické krásy zastaralé a pro dívky ponižující. A Amerika už nechce oslavovat krásu, ale talent ženských vůdkyň.

Nové pořádky

Tradiční americká soutěž za tři roky oslaví sto let, a tak jí zřejmě nelze upřít právo na změnu pravidel podle vlastního uvážení, což se taky dalo čekat od nového vedení, v jehož čele stojí Gretchen Carlsonová, bývalá moderátorka, jež před dvěma lety v rámci kampaně MeToo vysoudila od výkonného ředitele Fox News dvacet milionů dolarů za sexuální obtěžování.

Inu, moderní doba si žádá nové pořádky, a tak je třeba krásu zavrhnout jako měnu zastaralou a povytce nemoderní. O krásu tváře a těla totiž dnes ani náhodou nejde. Proto stagnuje oděvní průmysl a nové modely, jež lichotí ženským tvarům, se nekupují, šatům odzvonilo a minisukně tlí na dnech skříní a šuplíků. Proto krachují kosmetické firmy a salony krásy uvolňují mramorové paláce školským zařízením, jež rozvíjejí ducha, cennějšího než něco tak pomíjivého, jako je mládí poplatná ženská краса.

.....
taschopný druh, nějak to překousneme. Naše civilizace a hranice států však budou vypadat podstatně jinak.

Možná jsem vás nepřesvědčil ani ve třech kapitolách. V pořádku. Jedno byste si však odnést měli. Jestli máte skeptickou náтуру, nevěřte všemu, co říkají skeptici. Když Václav Klaus navrhuje, že místo mrhání prostředků na klimatickou vědu máme dát peníze na dnešní chudé, mějte se na pozoru. Na fiskálního konzervativce je to pozoruhodně komunistická myšlenka. Až vám budou skeptici tvrdit, že v osmém století bylo větší teplo než dnes, jelikož se Vikingové stěhovali na Greenland (v překladu *Zelená země*), zeptejte se jich, kam se poděly ledovce, pokrývající Grónsko už miliony let. Takové vedro tam fakticky nebylo ani za Vikingů.

Nedávno jsem četl recenzi na Klausovu knihu z pera Václava Vlka staršího (Neviditelný pes). Vlk cituje Singera, podle kterého se za posledních 18 000 let oceány zvedly o 120 metrů. O pár odstavců později tvrdí, že kvůli tomu jevu leží pod hladinou moře celá města. Zarazilo mě to. Myslí snad Vlk, že moře stoupalo ještě ve starověku, kdy existovaly městské státy? Opravdu antická města zmizela sto metrů hluboko pod hladinou? To by sakra muselo změnit celý tvar Středozemního moře! Nahlédl jsem do literatury a zjistil, že během posledních 10 000 let kolísala hladina moří v řádu metrů. Nahoru i dolů. Vlk přebíral od Singera správný údaj (moře stouplo o 120 metrů po poslední době ledové), a pak nám názorně předvedl, jak se rodí klimatické mýty.

Skeptici, bděte!

Martin Gilar

Dávno už nemá hezká dívka na růžích ustláno a o dobrou práci takřka nezavadí. Kdysi, v oněch zastaralých, nemoderních časech platilo, že nejvýkonnější muži a vládci planety (miliardáři, prezidenti, manažeři, ministři a fotbalisté) získávali modelky, „missky“, a vůbec nejkrásnější ze všech žen. V těch dobách si hezké holky mohly vybírat. Ve stejné době zaznamenaly rozmach fitness centra a různé posilovny, na jaře se magazíny předháněly v doporučeních, jak hubnout do plavek, a kluci i muži libovolného věku si na zdi pokojů a do šatních skříněk věšeli plakáty dívek, jež byly podle obecných měřítek té které země nejkrásnější. Plastičtí chirurgové mívali obrovské zisky a spoustu práce, neboť краса bývala modlou a idolem ženského směřování. Tohle všechno v poslední době chválabohu odnesl čas. Dnes móda velí nebýt krásná, ale mít talent, duši, ducha, správné názory, a zejména správně hodnocené sociální citění.

K čemu vlastně slouží život

My lidé se rádi přesvědčujeme o tom, že jsme mezi živými tvory čímsi výjimečným, protože máme víc jakési šedé hmoty v mozku, umíme stavět magistraly, vyrábět neutronové bomby, učit se, plánovat a poučit se z minulosti. Jak je to naše hluboké přesvědčení iluzí o vlastní důležitosti, nás přitom poučí kdekájaká učebnice biologie. O životě kolem nás toho stále ještě spoustu nevíme, podobně jako nám chybí vysvětlení, proč se zástupy lumíků vrhají z útesů vstříc jisté smrti. Jako oni tak pravidelně činíme navzdory zkušenostem, vysokoškolským titulům i grantům poskytnutých bůhvídkud.

Zájemcům mohu doporučit skvělou knihu profesora Zrzavého a jeho kolektivu nazvanou *Jak se dělá evoluce*, již loni v doplněné podobě vydalo nakladatelství Argo. Člověk prý prudce rozumný z ní vychází jen jako jeden z mnoha zástupců říše života, v němž všechny kroky řídí jediný hybatel – touha zachovat na této zemi své potomky a následovníky. Vše ostatní jsou jen více či méně účinné kroky vedoucí (nebo nevedoucí) k cíli, jehož má být životem dosaženo. Povinnou literaturu doporučuji nejenom nevědoucím, ale i těm, kdo jsou z kvasu dnešní doby vystrašení či vrtí hlavou zoufalým nepochopením. Čtení je to totiž vysoce uklidňující. Naše civilizace je zjevně odsouzena k zániku, když přestáváme rodit děti a činit kroky, jež k rozmnožení napomáhají. Z pohledu evoluční biologie však na tom není nic děsivého ani katastrofického. Civilizace prostě vznikají a zanikají a po nás přijde někdo jiný, komu nebude promenáda v plavkách rušit klidné spaní.

Evoluce vytvořila pro své děti a kvůli rozmnožování mnohé paradoxy a zhůvěřilosti, jako například jelení parohy či paví ocas, jež neslouží k ničemu jinému než právě k rozmnožování, mimochodem stejně jako sexuální obtěžování. Z téhož důvodu lidé po tisíciletí oceňují ženskou krásu a pořádají rozličné soutěže, v nichž se ženská краса jako ta Helenina stále znovu potvrzuje. Změna pravidel jedné soutěže jistě mnohé naznačuje, avšak proč jsme se ocitli na tomto světě a kam jdeme, žádným normativním krokem nezměníme. Stejně jako fakt, že navzdory penězům, rozumu, vědě či jiným bohům, jimž se klaníme, k útesu podobní lumíkům nevratně míříme. **Daniela Kovářová**

Časem s vědou - červen

O velkých činech vědy a techniky

Dne 30. června 1988 otiskl časopis *Nature* rozsáhlou studii týmu francouzského imunobiologa Jacquese Benvenista, vedoucího Laboratoře imunofarmakologie v Národním ústavu lékařského výzkumu a profesora univerzity Paříž-jih. S tímto závěrem: „Protilátky vyvolávají u bílých krvinek biologickou reakci, i když jsou tyto protilátky ve vodném roztoku zředěny tak, že existuje jen malá šance, aby se v jednom vzorku nacházela alespoň jediná jejich molekula.“

Práce byla mnohonásobně recenzována a posléze uveřejněna; pokusy následně zopakovali někteří italští, kanadští a izraelské biologové.

Zatímco masmédia si pochvalovala, jak jsou vědci novým objevem zaskočení, zasloučenci jákali nebo plakali. Jákali samozřejmě homeopaté, kteří se už dvě staletí snažili o uznání své nauky. Léčebná metoda homeopatie, zjednodušeně řečeno, se snaží kurýrovat podáváním silně zředěných (v homeopatické hantýrce „silně potencovaných“) látek, které v běžných koncentracích mohou léčnou nemoc naopak vyvolat.

Nu a plakali naopak chemici a farmakologové, kteří se řídili (dosud poznanými) přírodními zákony. Podle nich je rychlost chemické reakce, ať už ve sklenici vody nebo v jakémkoli organismu, úměrná koncentraci reagujících látek. Jak tedy může reagovat něco, co po bezuzdném ředění v roztoku vůbec není?!

Že opravdu není, ostatně nemohli nepripustit i nejskalnější homeopaté. Při uváděném homeopatickém ředění C 60 (to znamená ředit roztok šedesátkrát jedna ku stu), nebo D 100 (stokrát zředěno 1:10), kdy v roztoku zcela zaručeně nemůže být ani jedna molekula původní protilátky (ta se statisticky ztratila někdy v D 30 nebo C 15), přesto v Benvenistově experimentu mělo dojít k rozpadu bílých krvinek působením oněch již neexistujících protilátek.

Zastánci homeopatie tvrdili, že i látka do nicoty vyředěná zanechává v rozpouštědle, tedy vodě, informaci o své struktuře. Je tu ovšem podmínka: vodou se musí mezi všemi stupni ředění intenzivně třepat (v homeopatické hantýrce „dynamizovat ji“), aby tu strukturu „nezapomněla“. Voda pak si kýženou informaci „zapamatuje“, tedy udrží jakési otisky či stíny té látky, na které pak organismus „naletí“ a chová se proti nim jako proti svým skutečným nepřítelům. Vypadalo to, že se zrodil nový obor (biolog a pozdější nobelista Sidney Brenner ho ironicky nazval „imunologií vody“).

Pod tlakem vědecké veřejnosti redakce *Nature* požádala profesora Benvenista o reprodukování pokusu za přítomnosti nezávislé komise složené z šéfredaktora a dvou expertů na odhalování podvodů. Ti společně dospěli k závěru, že Benvenista a jeho spolupracovníci „své výsledky dostatečně nekontrolovali a že zřetelně podlehl sebeklamu“.

Kýžené výsledky se nedostavily nejen pro *Nature*, ale vzápětí ani v méně vypjaté atmosféře laboratoře pro alergii Rothschildovy nemocnice v Paříži, ve které „rekonstrukci činu“ zorganizoval populárně naučný časopis *Science et Vie*.

Benveniste bojoval jako lev. Ztratil sice finanční podporu homeopatické firmy, která jeho výzkum financovala, leč našel si jinou. Konstruoval nové protokoly pokusů, formuloval další hypotézy. Nepřesvědčil nikoho kromě poroty udělující ceny Ig-

náce Nobela, která ho (jako prvního) vyznamenala hned dvakrát. Koncem roku 1993 pak byla jeho laboratoř zrušena.

Dva a půl roku po vypuknutí „Benvenistovy aféry“ byly na Pennsylvánské univerzitě objeveny ve vodě tzv. klastry, již dříve prostorové shluky molekul vody. Je to ovšem jev daný přírodními zákony, určený za daných podmínek známým a do jisté míry předvídatelným rozložením mezimolekulových sil. Sil slepých, vytrvalých, důsledných, které by jakýkoli případný „otisk“ dříve rozpuštěné látky v několika pikosekundách přemazaly. Dlouhodobá paměť vody předpokládaná homeopaty tedy není možná.

Tady bychom mohli skončit, ale neuděláme to. 11. června 2003 švýcarský chemik Louis Rey popsal tento pokus: V těžké vodě (která obsahuje pevnější, tudíž potenciálně stabilnější vodíkové vazby mezi molekulami vody) rozpustil chlorid sodný a

chlorid lithný a oba roztoky po homeopaticku zředil do ultima tak, že v nich nezbyl jediný iont soli. Potom sofistikovanou instrumentální metodou termoluminiscence při velmi nízké teplotě změřil strukturu čisté původní těžké vody a obou vod de facto rovněž čistých, avšak vzniknuvších vyředěním dříve obsažených solí k nule. A zjistil, že všechny tři vzorky obsahují poněkud odlišnou strukturu vodíkových vazeb! Výsledky pak reprodukovala specializovaná termoluminiscenční laboratoř v Paříži.

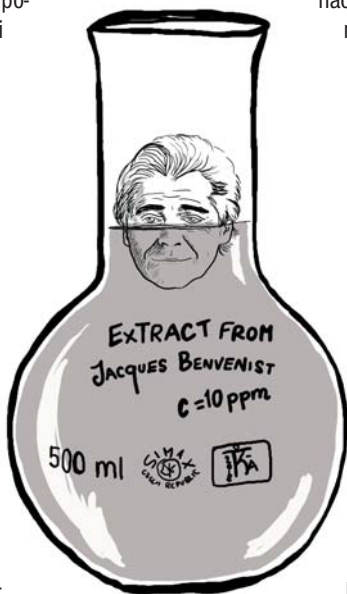
Tyto a další výsledky pak vedly až k domněnkám, že některé druhy klastrů, třeba $(H_2O)_{17}$, by snad přece jen mohly sloužit jako komunikátory mezi molekulami proteinů... Nu, snad si tímto zbožným přáním Jacques Benveniste těsně před svou smrtí (zemřel na podzim 2004) své pošramocené ego alespoň trochu „zhojil“...

Dnes výrazně převládá názor, že homeopatie, pokud vůbec, funguje psychologicky, placebo efektem, tedy skrze pozitivní očekávání. Ale to už je jiný příběh.

František Houdek

Odposlechnuto v ordinaci

Můžu Vám na to předepsat nějaký homeopatika.
Ne, díky, já nesladím.

V trojúhelníku omylů Třeštění letitého popularizátora 76

Kdykoli nějaký výzkumník narazí na fakt, hraničící – vázeno momentálním stavem poznání – se zázrakem, je třeba znásobit skepsi a kritičnost při jeho přijímání. To věděli už naši prapředci. Anglický rebelující duchovní William z Occamu před necelými sedmi staletími formuloval pravidlo úspornosti výkladu: *Zbytečno činit s větším počtem jsoucen, co lze učinit s počtem menším.*

Tato *Occamova břitva* platí pro drtivou většinu případů, protože se jí vyplatí řídit. Kdyby tak ale činili úplně všichni a úplně vždycky, nebylo by velkých objevů. Koperník, Darwin, Pasteur, Planck, Einstein, Freud a další by se po náležitém oholení svých hypotéz spokojili s konvenčními výklady jevů, které by nevedly k objevům heliocentrismu, evoluce přírodním výběrem, očkování, kvantové teorie, teorie relativity, nevědomí...

A tak není divu, že v případě Benvenistových výsledků (viz předchozí *Časem s vědou*) badatelé hledali

vysvětlení co nejpřirozenější. Vyloučíme-li lež či podvod, první se nabízí omyl. Jak vlastně vznikají omyly? Základním a z čistě logického hlediska vlastně jediným důvodem omylu je *nedostatek informací*. Na hranicích neznáma nikdy nebudeme vědět dost na to, abychom mohli přímo a bez rizika omylu vyvodit jediný možný správný závěr. Naopak, vždycky budeme alespoň trochu „hloupi“, jizlivě řečeno *zabednění*. Do hry o správný výsledek – o pravdu, chcete-li – potom vstupují ještě dva další aktéři: *víra* a *vypočítavost*. (Víru neboli přesvědčení lze považovat za pozitivní předsudek či naopak předsudek za negativní víru, tedy nevíru. Výsledkem víry bývá falešný objev, výsledkem nevíry bývá přehlédnutý objev. Vypočítavost se může vztahovat k prospěchu jednotlivce či jeho rodiny, to nejčastěji, ale i k manšaftu, partaji, národu, lidstvu, přírodě, zeměkouli.)

Bez víry a vypočítavosti bychom museli mnohokrát častěji, takřka pořád říkat: *nevíme*. A to neděláme rádi... Přitom oba tyto zdroje omylnosti vstupují do hry spontánně a bez našeho vědomí; nemůžeme je vůlí eliminovat, i když o to usilujeme a snažíme se o maximální objektivitu.

Vezměme si za ilustrační příklad Benvenistův domnělý objev paměti vody. Některé indicie naznačovaly, že hmotné nic v roztoku biologicky působí, pokud se tam předtím setkalo s účinným něčím, což odporuje dosud známým poznatkům z reakční kinetiky. Podle Occamovy břitvy muselo jít buď o chybu v průběhu pokusu, nebo o chybnou interpretaci naměřených dat. Výsledek měl být prohlášen za nevěrohodný, pokus za nezdařený. Jenže my nemáme rádi ani nepodařené pokusy... Ať tak či onak, zasáhlí vrození démoni víry a vypočítavosti. Jakkoli by to asi profesor Benveniste dotčeně popíral, jeho

hlubinně Já věřilo, že homeopatie funguje fyzikálně-chemicky (exaktně přírodovědecky, atomem a molekulou), nikoli pouze psychologicky (duchovědně, slovem). Benveniste tedy podlehl víře a s její pomocí zacelil mezery ve faktech. Podvědomě chtěl vidět účinek, našel ho. Takovým lidem říkáme *zaslepení*.

A konečně nelze pominout fakt, že dotyčný výzkum byl financován francouzským homeopatickým průmyslem, a ten nezajímala nějaká vědecká pravda, ale důkazy o řádném fungování jeho produktů využitelné pro reklamu. Tohle Benvenisteho vnitřní Já vědělo a ve snaze zajistit si podporu i nadále se zachovalo jako *zaprodanec*.

(Být zaslepenecem nebo zaprodanecem ve vědě opravdu není nic těžkého; badatel v okamžiku zrodu objevu operuje s neúplnými, dřavými informacemi, které musí nějak vyfutrovat do koherentní hypotézy. To až později, když se vynoří četné potvrzující či vyvracející údaje, závěr pře-

stane být odvážný a stane se samozřejmým. A popularizátoři můžou machrovat v médiích.)

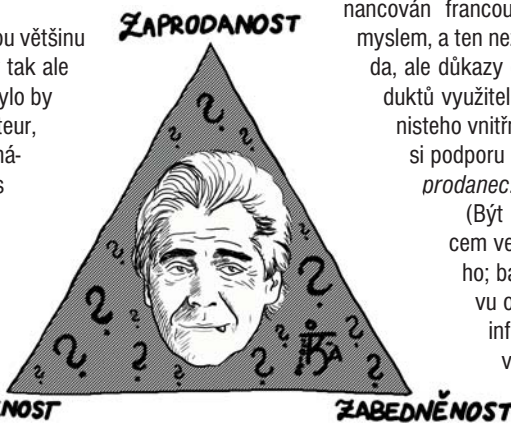
Ani ta nejtvrdší data ještě nejsou znalosti, ty z nich dělá teprve interpretace, spoluformovaná lidskou zaslepeností a/nebo zaprodaností. Jinak řečeno, nestačí, na CO se díváme, ale podstatné je, JAK se na to díváme. A to tím víc, čím hlouběji zkoumaný problém zasahuje od pouhé přírodovědy do lidských životů. U některých témat se tážá fakta hodnotí různě a vykládají zcela opačně podle přesvědčení (např. u vzniku a vývoje života) nebo prospěchu (např. u domácích porodů nebo umělé inteligence). Nádherně je to vidět na případu globální změny klimatu (*Civilizační šok*², IK 5/2018, 23).

Shrnuto: Žijeme v trvalém bludu, že dokážeme poznat pravdu (a že se jí dokážeme řídit). Pravdu však nelze zcela poznat, ona bez našeho dotvoření často ani neexistuje. Pokud bychom si to měli znázornit obrazně, pak výchozí bod jakéhokoli lidského poznávání/usuzování/rozhodování leží uvnitř trojúhelníku ZZZ, jehož vrcholy tvoří stav deficitu informací (*Zabednění*), stav víry (*Zaslepenost*) a stav vypočítavosti (*Zaprodanost*). Z tohoto *trianglu omylnosti* není úniku. Abychom v něm, když už není zbytlí, žili co nejrozumněji, musíme naplnit přinejmenším dva nutné předpoklady: Pravda by se měla vyplácet, ne vymstívat, a víra vycházet co možná z faktů, ne ze lži či zbožných přání. Což je ale – jak ukazuje vsudypřítomná realita – taky pouhé přání...

František Houdek

Odposlechnuto

Kvůli čekání na České poště jsem dnes dobíhal vlak Českých drah. Naštěstí měl zpoždění. Začínám ten systém chápat...

Časem s vědou - červenec

O velkých činech vědy a techniky

Kdyby se dnes k operování či vedení porodu přistupovalo v oděvu pocákaném krví a hnísem, jakož i se špinavými rukama, asi by to vyděsilo i člověka medicínou zcela nedotčeného. Ještě před 170 lety to ale bylo běžné, ba dokonce žádoucí – plášť připomínající řeznický svědčil o rozsáhlé praxi a ruce právě vyndané z útrobu mrtvolky zase o mazáctví nositele.

Výsledky takzvaných krvavých lékařských zákroků tomu odpovídaly: pooperační úmrtnost v nemocnicích dosahovala až šedesáti procent! O moc lepší to nebylo ani v porodnicích, kde zase řádila metla jménem horečka omladnic (otrava krve následkem infekce porodních cest). Pravděpodobně první, kdo zavětil stopu, byl americký lékař Oliver Holmes, který v roce 1843 konstatoval, že horečka omladnic „je tak nakažlivá, že lékaři a ošetřovatelky ji často přenášejí z pacientky na pacientku“, a jako řešení navrhl, aby se lékaři přicházející z pitevny nebo od nemocné převlékli a důkladně si umyli ruce roztokem chloridu vápenatého. Jeho významný kolega to ihned ohodnotil jako „bláznivý nápad“ a dodal autoritativně: „Případy horečky omladnic raději připisují náhodě nebo osudu.“

A v Evropě? Kupříkladu na jedné ze dvou vídeňských porodnických klinik tle doby horečka omladnic zabíjela přes desetinu původně zcela zdravých maminek! Přitom na sousední porodnické klinice jich ze stejného důvodu umírala sotva setina... (To se samozřejmě brzy rozklíčlo. Kvůli pravidlu, že kliniky se v příjmu pravidelně střídaly, ženy v zoufalé snaze vydržet na ten správný den spontánně rodily při čekání na chodníku před tou „lepší“ klinikou.)

Lékaři to všechno registrovali, ale moc je to nezajímalo, prostě to přičítali vyšší moci. Jen jeden se jí dokázal vzepřít a bojovat za ženy, odsouzené ve své těžké i krásné hodině k trýznivé smrti. Mladý asistent Ignaz Semmelweis (narozen 1. července 1818) začal obě porodnice srovnávat ze všech možných hledisek. Všiml si třeba, že jeho („špatná“) klinika slouží k výcviku mediků, zatímco ta „dobrá“ k výcviku porodních bab. Ve stejné době náhle zemřel jeden ze Semmelweisových přátel, patolog českého původu Jakub Koletschka. Poranil se při pitvě a dostal otravu krve nápadně podobnou horečce omladnic. Bystrý asistent z toho vyvodil, že rodičky infikují medici, kteří je přicházejí vyšetřovat rovnou z pitevny. Budoucí báby přece nepitvají! A tak se jednoho květnového dne 1847 na vstupních dveřích porodnického oddělení objevuje písemný příkaz, aby si všichni, kdo přicházejí z pitevny, důkladně umyli ruce v lavorku s chlorovou vodou. Odhodlaný novotář pak vlastním tělem brání pánům medikům ve vstupu, dokud jejich ruce nepáchnou dezinfekcí... Během dvou let úmrtnost poklesla z 11,4 na 1,27 procent! Porodnictví i chirurgie s nedávno objevenou narkózou (1846 v Americe) mohly zahájit nový věk. Skutečnost však byla méně útěšná: Přednosta svého příliš aktivního asistenta vypudil z kliniky a úmrtnost se brzy poslušně vrátila na dřívější hroznou úroveň. (V zájmu spravedlnosti nutno dodat, že vznětlivý, nervově labilní Semmelweis neměl dost taktu ani trpělivosti k prosazování svých názorů a snadno se

uchyloval k urážkám a obviněním. Taký ho nenapadlo potvrdit svoji představu mikroskopickým vyšetřením. Uviděl by streptokoky, srovnal by je s těmi z jiných sepsí a měl by ke svým domněnkám věcný důkaz.)

Triumvirát významných vídeňských profesorů medicíny – Češi Karel Rokitsanský a Josef Škoda a Moravan Ferdinand Hebra – nakonec zhrzeného kolegu přemluvili, aby své představy o původu horečky omladnic – sepe vysvětlil kolegům z Vídeňské lékařské společnosti. Stalo se v květnu 1850. Obvykle nesmělý, nevýřečný Semmelweis si vedl nečekaně dobře; zaujatá diskuse pokračovala i na zasedáních v červnu a červenci. Nakonec předsedající uzavřel, že spíkr dosáhl v obhajobě svých teorií znamenitého úspěchu. Jenže – zatímco opONENTI své výhrady ze široka publikovali, Semmelweis neotiskl zholu nic, jako by jim vyklidil pole! A co hůř – uraženě odmítl méně významné klinické místo, nepřijal ani nabídku k financování dalšího výzkumu a utekl z Vídně do rodné Budapešti. (Knihu o infekčním původu horečky omladnic a její prevenci vydal až v roce 1861, již zapomenutý. Tři roky poté Louis Pasteur poprvé důkladněji popsal život a rozmnožování mikrobů.)

Deprimovaný marným bojem, omezený psychickými problémy a podle nejnovějších poznatků posléze i sužovaný Alzheimerovou demencí, začal Semmelweis chátat. Nakonec dobře míněným podvůdkem příbuzných a přátel, kteří se báli o jeho život, skončil ve vídeňské psychiatrické léčebně. S tím se ovšem odmítl smířit, protože při jednom ze svých záchvatů „neposlušnosti“ dostal od ošetřovatelů tehdy běžnou výchovnou nakládačku. Schytané rány se mu zanítily, a tak doktor Ignaz Semmelweis 13. srpna 1865 zemřel na to, proti čemu celý život marně bojoval – na otravu krve. Dějinnou ironií den před jeho smrtí chirurg Joseph Lister v Glasgowě provedl první antiseptickou operaci.

František Houdek

Září a říjen v Jotunheimu

Fantasy klub Liberec ve spolupráci s knihupectvím Jotunheim pro vás v následujících měsících připravili pořady Záračný svět Jany Rečkové a v říjnu seznámení s postapokalyptickým steampunkem Mesopotamis Lukáše Vavrečky. V listopadu se těšte na Jana Kotouče, jemuž má vyjít nová kniha.

Ve středu 5. září budou z knih Jany Rečkové předčítat její nejbližší přátelé, spisovatelé Františka Vrbenská a liberecký rodák Jan „Šaman“ Kovanec, kteří četbu proloží vzpomínkami na Janu.

10. října představí Lukáš Vavrečka svoji právě v nakladatelství Epocha vycházející knihu.

Listopadové datum ještě k dispozici nemáme, jistě však je, že to bude opět nějaká středa a přijede za námi Honza „Joh-nak“ Kotouč, který zde má své čtenáře...

Knihupectví "Svět Jotunheim" najdete v Železné ulici za libereckou radnicí vždy od 18.00.

Fantasy klub Liberec

Příliš měkčí pro vědu Třeštění letitého popularizátora 77

Špičkoví badatelé se pravidelně pohybují na hranici neznáma, za kterou nic není jisté. Na to jsou zvyklí, dokonce je to vzrušuje a baví. Co je deptá víc, bývá odmítavá reakce okolí. Laikům se totiž pokročilý vědecký výzkum jeví coby činnost zdravým rozumem už nepochopitelná a veskrze neužitečná, jelikož na ní nelze rychle vydělat. Běžní otcové od rodin a mámy od dětí, vyznavači hesel „blíží košile než kabát“ a „co je doma, to se počítá“, proto považují výzkumníky za hračky, podivíny, dokonce za parazity, na které my všichni doplácíme z vlastní kapsy. (V takové společnosti vědec stěží vyhraje přímé prezidentské volby, například.)

Ale i nedůvěra zástupů se dá vydržet. Na co ale bývají bádavci mimořádně hákliví, je osud jejich objevů. Vypíplat je, představit je kolegům a potom sklízet jejich uznání, to nejtvrdší dostupná vědecká měna. A naopak – nepochopení, tím spíš pak odmítnutí přináší nejhorší možné utrpení. Takové, že ho někteří psychicky slabší jedinci neunesou. Truchlivý příběh Ignáce Semmelweise už známe z předcházejícího textu, zde je několik dalších.

Julius Robert Mayer si jako mladý lodní lékař všiml, že v tropech mají lidé v žilách světlejší krev než doma v Německu. Přičetl to vyššímu obsahu kyslíku v krvi. Nejspíš se ho v tkáních spotřebovalo míň než v chladnějších pásmech... Pokud ale v tropech pro stejný fyzický výkon stačí „spálit“ méně potravy (a zachovat tudíž víc kyslíku v krvi), pak energetický deficit musí být nějak pokryt okolním teplem! Práce a teplo a chemická energie z potravy mají tedy společnou podstatu a mohou se vzájemně zaměňovat!

Tak Mayer kolem roku 1840 objevil zákon zachování energie. Článek o tom však nikde nepřijali. A když si ho vydal sám, fyzikové s ním odmítli diskutovat, byl pro ně pouhý fantazírující amatér. Po letech tahanic Mayer v depresi vyskočil z okna. Devítimetrový pád přežil a skončil na rok v blázinci. Mezitím anglický sládek se zálibou ve fyzice James Prescott Joule zákon zachování energie experimentálně potvrdil. A Mayer se dočkal zásluh.

„Lidé si myslí, že geniálně nadaný člověk je nadán i geniální schopností k překonání všech obtíží. Mezi génielem a houževnatostí není však nejmenší spojitosti, pravděpodobně můžeme připustit domněnku, že vynikající vzdělání génia, pokud jde o jeho geniální nadání, mu nedovoluje příliš se zabývat uměním, jak se vítězně probíjet všedním životem. Logický závěr tedy je: Probíje-li se génius, dalo mu to více práce než komukoliv jinému... Kdo tedy náhodou není i mimo geniální nadání výjimečně obdařen i neobyčejným nadáním k boji se životem, ten má málo vyhlídek, že obstojí v životním boji, nedostane-li se mu přitom pomoci.“

Tohle napsal německý vynálezce naftového motoru Rudolf Diesel. Věděl, o čem mluví. I on si po nervovém zhroucení pobyl v blázinci, když neustál potíže růstu svého výtvaru ani očekávání investorů. Nakonec v roce 1913 skočil do moře a utopil se.

Rakouský fyzik Ludwig Boltzmann vypadal jako dobromyslný měďa. Už během studií ho zaujala Maxwellova kinetická teorie plynů. Boltzmann ji pomocí teorie pravděpodobnosti a statistiky matematicky zpracoval a přitom ho napadlo propojit mechanické pohyby bezpočtu mikroskopických částic s systémem se změnou jeho entropie (míry neuspořádanosti). Růst entropie vyvolaný spontánním pohybem atomů a molekul, dovedl Boltzmann, je de facto fyzikálním obrazem jednosměrného plynutí času. Úchvatná myšlenka! Však si ji taky pěkně odsákal. „Jakési atomy, které nikdo dosud ani neviděl, že ukazují směr času?“ Zavilý odpor, nota bene spíše filosofický než fyzikální, Boltzmannu hluboce zasáhl. Stále častěji upadal do deprese, na přelomu století se poprvé pokusil o sebevraždu. Koncem léta 1906 odjel s rodinou k moři. Když si žena s dcerou šly zaplavat, oběšil se na okenním rámu.

Jeho písemnosti obsahují i tuto výmluvnou větu: „Jen jediná myšlenka naplňuje mé činy a mou mysl – další vylepšování mé teorie. Neobětovat se pro ni by pro mne znamenalo příliš mnoho; tato teorie je vlastně obsahem celého mého života.“

Další tři příklady z plejády jen letmo: Francouzský vynálezce optického telegrafu Claude Chappe neunesl závist a intriky okolí a v roce 1805 skočil do studny na zahradě, kde jeden takový telegraf (cosi jako dvojramenný semafor na sloupě) fungoval.

Námořní kapitán Robert Fitzroy (velitel lodi Beagle, která s Darwinem obeplula svět) zorganizoval v Anglii meteorologická měření a jako první sestavil mapu, kterou nazval *synoptická* (česky *souhledná*). Když potom od sběru dat postoupil k předpovědím počasí, učené kruhy ho taktně (jsme přece v Anglii) nazvaly šarlatánem. Takovou potupu Fitzroy nevydržel a na den čarodějnic roku 1865 si podřízl břitvou krk. (Jeho předpověď na 1. máj nicméně vyšla perfektně.)

Američan Edwin Howard Armstrong hned několikrát významně přispěl k rozvoji rozhlasu. Současně ale vedl nekonečné právní spory s konkurencí. Vyčerpaný a zklamaný, v roce 1954 ukončil svůj život skokem z okna jednoho z newyorských mrakodrapů.

František Houdek

Odposlechnuto

Alegorická loď Pirátské strany na Prague Pride mi připomněla vtip: Syn přijde domů s náušnicí v uchu. Otec se na něj podívá a povídá „Viš, synku, odnepaměti nosili náušnice v uších buď piráti, anebo buzeranti. Takže doufám, že když se teď podívám z okna, uvidím na ulici tvůj škuner.“

Pohlaví jsou jako věže WTC.

Kdysi byla dvě a dnes je to velmi citlivé téma.

Někdy se vyplatí najmout za minimální mzdu lidi, kteří předstírají, že jsou umělou inteligencí, která předstírá, že je člověkem.

Gregory Koberger

DOGMA

Odposlechnuto

Pokud je pravda, že se na každou svini někde vaří voda, tak to celkem vysvětluje globální oteplování...

ANT-MAN A WASP – marná sláva, jakkoliv bych chtěl, tak že je lepší než jednička, to nemohu říct. Ale vtipy se zmenš- a zvětšováním jsou pořád dobré a pořád tu vítězí civilní pojetí nad patosem a i tenhle díl patří mezi moje nejoblíbenější komiksové snímky... ...jen je otázka, jak to bude dál, protože epilog chce tuhle sérii evidentně začlenit do marvelo-filmo-univerza, které nabralo neblahý směr...

PRVNÍ OČISTA – je prostě první a jestliže z ní autoři nedokázali vytěžit náležitě tísnivou atmosféru, nic dalšího už v ní k vytěžení není. Lidé se zabíjejí poněkud rozpačitě a snaha předhodit vám dealera drog jako správného chlapíka nefunguje – a ani nemůže!

Filip Gotfrid

Onehdy se mi jeden šťastný otec chlubil fotografiemi svých krásných dětí, chtěl jsem mu udělat radost a tak jsem prohlásil, že pravidlo „Čím hloupější sedlák, tím větší brambory“ má daleko širší obor platnosti, než by se zdálo. Kupodivu jsem ho příliš nepotěšil.

Feministky jen chtějí, aby se s nimi zacházelo stejně jako s hezkými holkami....

@Posledniskaut

Mysleli jsme to dobře, ale dopadlo to jako vždycky. Budeme žít tak, že nám naše děti a vnuci budou závidět. Nikdy v životě se nic takového nestalo, a už je to tady zase.

Viktor Černomyrdin

Marie Terezie očima Marie Antoinetty a generála Laudona

Přesně po půl roce jsem obdržel poštou zase obálku od p. Němečka. Opět si na mě vzpomněl a zaslal mi svou novou knihu – již pátý díl *Velikánů do kapsy*, série životopisů osobností českých dějin pro mládež.

I v pátém pokračování se p. Němečkovi daří udržet návaznost knihy na aktuální výročí. Letos si připomeneme století od skončení téměř čtyřsetletého spojení s Rakouskem.

Volba pí Marie Terezie dává jedinečnou možnost zamyslet se nad počátkem modernizace říše, z níž vyrostla i česká národní společnost.

Byť jsem samozřejmě kladně zaujatý vůči autorovi a připouštím, že mi čtenář nemusí důvěřovat, tato kniha se mi prostě velice líbila.

Opět přináší osvědčenou kombinaci empatie, schopnosti podat příběh jejíma očima a výtečné podání kritérií, kterými měřit lidský život. Jsou mezi nimi jistě selský rozum, soucit, odvaha, rodina, aktivity, optimismus, podnikavost, vzdělání či činnost ve veřejném zájmu.

Jakkoliv bych si o sobě rád myslel, že jsem amatérský milovník české historie a mám na příslušné úrovni nějaký přehled, byl jsem překvapen, že moje vědomosti o konání pí Marie Terezie jsou dost mlhavé a nespojitě. Z gymnázia mi utkvěla asi jen hesla centralizace a germanizace. O válkách o dědictví habsburské a sedmileté válce jsem sice měl povědomí, ale přeci jen bych řekl, že z mého pohledu mi byla tereziánská doba podávána s přílišným důrazem na ideologické a státoprávní pojmy.

Proto mi připadá osvěžující vyprávění podávané zde, které se naopak zaměřuje na schopnosti a jednání jednotlivců a na konkrétní inovace hospodářského, právního a obecně praktického života vůbec, k nimž došlo právě za vlády pí M. T. Z takového

vého pohledu vycházejí její posouzení mnohem kladněji. Přehledně jsou podány záležitosti jako ukončení čarodějnických procesů, postavení Židů, historie rakouského Slezska a zvláště

ní osud Hlučína, zavedení příjmení, vznik katastru nemovitostí a související úprava zdanění, stavební předpisy (povinné zděné komíny), podnikání jejího manžela (a souvislost s rakouskými státními financemi) apod. Pozoruhodné je připomenutí tereziánského pokusu o změnu životního stylu uherských Romů, jejichž rodiny byly úředním násilím rozbity, děti vrchností převychovávány a všichni nuceni k usazení jako rolníci.

Kniha se mi velice líbila, a tak jsem opakovat pokus o to, aby si ji přečetlo mé potomstvo, jehož starší část je přesně ve věku, pro který kniha určena. Přiznávám pokorně, že (přes odpor manželky) jsem klesl tak hluboko, že jsem se pokusil děti uplatit penězi. Starší měl však nehorázně požadavky, takže jsme se nedohodli a číst mnou stanovenou literaturu nadále odmítá. Mladší je jako obvykle snaživější a v dojemné snaze se mi zalíbit (a vydělat si) jsme se pustili do knihy o p. *Karlu IV.* (druhého *Velikána do kapsy*); bohužel v tomto případě je problém ve slabší sedmiletákové historické orientaci.

První věta knihy: *I kdyby nás o půlnoci vzbudili, o Marii Terezii bychom každý uměli říct aspoň pár slov.*

Poslední věta: *Všechny její děti by chodily do kroužků: uměly by hrát na nějaký hudební nástroj a mluvit cizími jazyky, některé by malovaly a ještě jiné by jezdily na výpravy se skautským oddílem.*

Databáze knih: 100 % (ze 2 hodnocení) **Jára Mikovec**
(*Velikáni do kapsy* #5, Tomáš Němeček) Tomáš Němeček
Nakladatel: Mladá fronta 2018, 136 str., 199 Kč

Japonská bohemistika

Jarda Olša, jr., nyní náš velvyslanec na Filipínách, právě shromáždí původní české SF/F knihy jako dar českých fantastů japonské bohemistice. Tedy jako obvykle to vlastně shromáždí já.

V září vyjde antologie české SF v japonštině, možná si vzpomenete na info o návštěvě její překladatelky Kiyomi Hirano v Praze, Jeho Excelence pojedí na tokijský křest a prosloví přednášku a doveze náš dar.

Klasiku dáváme dohromady v antikvariátech a od sběratelů, pro novinky jsme se obrátili na nakladatele, zda by neměli zájem tímto způsobem (asi bez viditelného komerčního efektu) prezentovat svou současnou produkci.

Zatím pozitivně odpověděla nakladatelství Albatros, Argo, Epocha, Host, Millennium Publishing, Poutník, Triton...

J. Olša jr. si u mě knihy vyzvedne okolo 1. 9. tohoto roku, čili pokud máte zájem, aby se nějaká vaše nejspíše povídka (někdy v příštích letech) třeba dostala do hledáčku některého japonského bohemisty-fanouška fantastiky a třeba vyšla v nějakém japonském časopisu, můžete mi na adresu Interkomu poslat své dílo. **Zdeněk Rampas**

Před (dvaceti) roky jsem zažil překvapení, když jsem se dověděl, že Robert Wright, autor Morálního zvířete, není uznávaný přírodovědec a evoluční biolog, ale „pouhý“ novinář a popularizátor vědy. Mám za to, že naše univerzity by se podbízely s profesurami komukoli, kdo by dokázal psát knihy na jeho úrovni.

Asi jsem tedy mohl být varován, nicméně když jsem se dověděl, že Matthew White Ridley, pátý vikomt Ridley, známý jako Matt Ridley, jehož Červená královna svou odborností často přesahovala mé schopnosti věc plně pochopit, je také jen novinář (a občas bankéř, podnikatel a člen Sněmovny lordů), došlo mi, že v anglosaském světě je popularizace vědy úctyhodná záležitost, které se nevěnují jen ti, kdo ve vlastním výzkumu neměli dost schopností nebo štěstí.

Takže po již zmíněné Červené královně (Mladá fronta, 1999; Portál, 2007; Argo a Dokořán, 2017), Původu ctnosti (Portál, 2000), Genomu (Portál, 2001) a Racionálním optimistovi (Argo a Dokořán, 2013) se k českému čtenáři dostává Ridleyho poslední kniha Evoluce všeho: Jak malé změny přetvářejí svět (The Evolution of Everything: How New Ideas Emerge, 2015).

Touto knihou podnikl Matt Ridley útok na všeobecně rozšířenou představu, že svět je celý naplánovaný a že všechno musí být řízeno shora. Svět, jak podrobně dokládá, je naopak prostoupen nikým neplánovanou a neřízenou evolucí, která je zdrojem a motorem všeho důležitého nejen v přírodě, ale i ve společnosti; nové věci vznikají spontánně, v drobných a postupných přírůstcích, zákonitě a metodou pokusu a omylu – všechno jsou to různé verze biologického principu přirozeného výběru, ať jde o jazyk, trh, vynálezy, morálku, náboženství nebo internet. Většina lidského světa tedy není výsledkem lidského ani jiného plánu, ale produktem lidského konání.

Ridley věří v iniciativu lidí a trh, upozorňuje, že se často mluví o selhání trhu a skoro nikdy o selhání státu, a že když něco neumí dobře trh, vůbec z toho neplyne, že to stát zvládne lépe.

Vezměme si šest základních potřeb člověka: jídlo, ošacení, zdraví, vzdělání, přístřeší a dopravu. Zevrubně lze říci, že ve většině zemí trh zajišťuje potraviny a oblečení, stát poskytuje

zdravotní péči a školství, zatímco bydlení a dopravní služby často obstarává směsice trhu a státu [...] Není nápadné, že ceny potravin a oblečení za posledních padesát let takřka neustále klesaly, zatímco náklady na zdravotní péči a vzdělání trvale rostly? **ZR**

Matt Ridley: Evoluce všeho: Jak malé změny přetvářejí svět. Přel. Petr Holčák, Argo a Dokořán, 2018, 304 str., 399 Kč

